

Hallituksen esitys Eduskunnalle Suomessa toimitettavia Euroopan parlamentin edustajien vaaleja koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista. Vaalit toimitettaisiin vaalien erityispiirteistä johtuvin poikkeuksin pääosin samaan tapaan kuin muutkin yleiset vaalit. Säännösten sisältöön vaikuttaisivat kuitenkin lisäksi myös tietyt Euroopan yhteisön sisäisesti voimassa olevat sitovat säännökset.

Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen, jäljempänä liittymissopimus, mukaan Suomesta valittaisiin Euroopan parlamenttiin 16 edustajaa. Edustajien toimikausi olisi Euroopan yhteisön vaalisäädöksen mukaan viisi vuotta. Äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia olisivat kansanedustajain vaaleista voimassa olevien säännösten mukaisesti äänioikeutettujen ja vaalikelpoisten lisäksi Suomessa asuvat Euroopan unionin kansalaiset. Valtioneuvoston jäsenet ja eräiden valtakunnan korkeimpien virkojen ja tointen haltijat sekä eräiden Euroopan yhteisön ja sen yhteydessä toimivien muiden yhteisöjen viran- tai toimenhaltijat eivät voisi olla edustajina Euroopan parlamentissa. Kukaan ei saisi samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa äänestää eikä olla ehdokkaana useammassa kuin yhdessä unionin jäsenvaltiossa.

Vaalit toimitettaisiin joka viides vuosi Euroopan unionin neuvoston päättämään ajanjaksoon sattuvana sunnuntaina kesäkuussa. Niihin voitaisiin osallistua myös ennakoon.

Ehdokkaat asetettaisiin joko vaalialueittain tai valtakunnallisesti. Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa sama henkilö saisi olla ehdokkaana vain yhdellä vaalialueella. Kunkin puolueen tai muun ryhmän ehdokkaiden enimmäismäärä olisi kahdeksan. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa samat yhteensä enintään 16 ehdokasta olisivat ehdokkaina kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita.

Maa jaettaisiin voimassa olevan vaalipiirijon pohjalta neljään vaalialueeseen eli eteläiseen, läntiseen, itäiseen ja pohjoiseen vaalialueeseen. Ehdokkaita voisivat asettaa puolueet ja valitsijayhdistykset. Puolueet voisivat solmia vaaliliittoja, mutta vaaliliitoissa tulisi olla samat puolueet kullakin vaalialueella, jolla nämä puolueet asettavat ehdokkaita. Valitsijayhdistykset voisivat yhtyä yhteislistoiksi.

Vaalien tulos määräytyisi siten, että edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten kesken niiden koko maassa yhteensä saamien äänimäärien mukaan noudattaen meillä yleisissä vaaleissa käytettävää d'Hondtin laskentamenetelmää. Puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisäisesti paikat jakautuisivat eri tavalla riippuen siitä, onko ehdokkaat asetettu vaalialueittain vai valtakunnallisesti. Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa paikat jakautuisivat vaalialueille Hare-Niemayerin menetelmää käyttäen eli samassa suhteessa kuin asianomaisen puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaille koko maassa annetut äänet jakautuvat vaalialueiden kesken. Kultakin vaalialueelta, jolta puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi useampia edustajia, nämä edustajat valittaisiin heidän saamiensa henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisäisesti sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Ensimmäiset suorat kansanvaalit edustajien valitsemiseksi Suomesta Euroopan parlamenttiin olisi liittymissopimuksen mukaan järjestettävä kahden vuoden kuluessa siitä, kun Suomi on tullut Euroopan unionin jäseneksi. Vaalit ehdotetaan toimitettaviksi vuoden 1996 kunnallisvaalien yhteydessä.

Siihen asti, kunnes ensimmäisten suorilla vaaleilla valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa, toimisivat edustajina Euroopan parlamentissa eduskunnan keskuudestaan valitsevat 16 kansanedustajaa.

Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä sekä muutettavaksi edustajanpalkkiosta annettua lakia. Euroopan parlamenttiin valittu edustaja saisi palkkion ja eläkkeen samojen perusteiden mukaan kuin kansanedustaja, kuitenkin ilman kulukorvausta, matkakustannusten korvausta

ja päivärahaa. Kansanedustaja, joka samanaikaisesti on myös Euroopan parlamentin jäsen, saisi edustajantoimestaan eduskunnassa vain yhden kolmasosan hänelle muutoin tulevasta palkkiosta.

Ehdotetut lait, jotka liittyvät Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa, ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu, ja joka tapauksessa ennen kuin Euroopan unionin jäsenyys tulee voimaan, jotta Euroopan parlamenttiin valittavat edustajat voitaisiin asettaa tehtävänsä välittömästi sen jälkeen kun Suomesta on tullut Euroopan unionin jäsen.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	Ensimmäisten suorien vaalien ajan-	
1. Johdanto	4	kohta	21
1.1. Euroopan unioni	4	3.2.2. Edustajien toimintaedellytykset ...	22
1.2. Euroopan parlamentti	4	Toimintaympäristö	22
1.2.1. Yleistä	4	Edustajien palkkiot, korvaukset ja	
1.2.2. Lainsäädäntövalta	5	eläkkeet	22
Yleistä	5	3.2.3. Ahvenanmaan edustus Euroopan	
Kuulemismenettely	5	unionissa	23
Sovittelumenettely	5	4. Esityksen vaikutukset	23
Yhtenäis- ja hyväksymismenettely ..	6	4.1. Taloudelliset vaikutukset	23
Yhteistoiminta- ja yhteispäätösme-		4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset ..	24
nettely	6	4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	24
Hyväksymismenettelyn soveltamis-		5. Asian valmistelu	24
alan laajentaminen	9	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	25
1.2.3. Budjettivalta ja valvontavalta	9	6.1. Riippuvuus Euroopan unionin jäsenyyttä	
1.3. Euroopan parlamentin edustajien vaalit .	9	koskevan neuvoo-antavan kansanäänes-	
2. Nykytila	10	tyksen tuloksesta	25
2.1. Voimassa olevan vaalilainsäädännön so-		6.2. Riippuvuus Euroopan unionin jäsenyyttä	
veltuvuus	10	koskevan neuvottelutuloksen hyväksymi-	
2.2. Euroopan unionin edellyttämät lainsäädä-		sestä	25
ntömuutokset	10	6.3. Riippuvuus Ahvenanmaan liittymisestä	
2.3. Euroopan unionin jäsenvaltioissa voimassa		Euroopan unioniin järjestettävän neuvoo-	
olevat vaalijärjestelmät	12	antavan kansanäänestyksen tuloksesta ...	25
2.3.1. Yleistä	12	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
2.3.2. Vaalijärjestelmä eräissä yksittäisissä		1. Lakiehdotusten perustelut	25
Euroopan unionin jäsenvaltioissa .	13	1.1. Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin	
Alankomaat	13	valittavien edustajien vaaleista	25
Belgia	13	1.2. Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin	
Irlanti	13	valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä .	34
Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin		1.3. Laki edustajanpalkkiosta	34
Yhdistynyt kuningaskunta	14	2. Voimaantulo	34
Luxemburg	14	3. Sääntämisjärjestys	34
Ranska	14	LAKIEHDOTUKSET	35
Saksa	14	1. Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valitta-	
Tanska	14	vien edustajien vaaleista	35
2.4. Tarvittavat uudet säännökset	15	2. Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun	
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ...	15	edustajan palkkiosta ja eläkkeestä	41
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	15	3. Laki edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n	
3.2. Keskeiset ehdotukset	15	muuttamisesta	42
3.2.1. Vaalijärjestelmä	15	LIITE	43
Maan jakaminen vaalialueisiin ja		Rinnakkaisteksti	43
-piireihin	15	3. Laki edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n	
Äänioikeus	16	muuttamisesta	43
Vaalikelpoisuus	17		
Kaksoismandaatti	17		
Ehdokasasettelu	18		
Vaalimenettely	20		
Vaalien tuloksen laskentatapa	20		
Liittymissopimuksen edellyttämä			
ensimmäisten edustajien vaali	21		

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

1.1. Euroopan unioni

Euroopan unioni (EU) perustettiin Alankomaiden Maastrichtissa 7 päivänä helmikuuta 1992 tehdyllä sopimuksella Euroopan unionista (Maastrichtin sopimus). Sopimus tuli voimaan 1 päivänä marraskuuta 1993.

Euroopan unioni ei ole samassa mielessä oikeuskelpoinen kansainvälinen järjestö kuin Euroopan yhteisö (1.11.1993 asti Euroopan talousyhteisö), Euroopan hiili- ja teräsyhteisö sekä Euroopan atomienergiayhteisö, joilla myös on itsenäinen, yleisestä kansainvälisestä oikeudesta erillinen oikeusjärjestyksensä.

Euroopan unionin jäsenyyden edellytyksenä on liittyminen mainittuihin Euroopan yhteisöihin.

Euroopan yhteisöt (EY) muodostuu yhteisistä toimielimistään huolimatta kolmesta itsenäisestä kansainvälisestä järjestöstä, joiden muodostamalla kokonaisuudella on osin ylikansallisen, itsenäisen oikeusjärjestyksen piirteitä. EU:n perustana ovat Maastrichtin sopimuksen A artiklan 3 kohdan mukaan "Euroopan yhteisöt täydennettyinä tällä sopimuksella käyttöön otettavilla politiikalla ja yhteistyön muodoilla". Tarkemmin kysymyksessä ovat yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa. EU:n rakennetta onkin kuvattu kolmen "pilarin" järjestelmänä, jossa Euroopan yhteisö on yksi pilari mainittujen yhteistyömuotojen muodostaessa muut kaksi pilaria.

EY:n toimielimiä ovat Euroopan parlamentti, Euroopan unionin neuvosto, Euroopan yhteisöjen komissio, Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, EU:n jäsenvaltioiden huippukokous eli Eurooppa-neuvosto sekä Maastrichtin sopimuksen mukaisena uutena elimenä Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuin. Neuvostoa ja komissiota avustavia pysyviä neuvostantaviamielimiä ovat talous- ja sosiaalikomitea sekä alueiden komitea, joista jälkimmäinenkin on Maastrichtin sopimuksella perustettu elin. Näihin toimielimiin rinnastuvat myös Euroopan keskuspankki ja Euroopan investointipankki.

1.2. Euroopan parlamentti

1.2.1. Yleistä

Euroopan parlamentti on hiili- ja teräsyhteisön yleiskokouksen sekä Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa (Rooman sopimus) ja Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksessa määritellyn yleiskokouksen seuraaja. Vuonna 1958 kokoontunut yhteinen yleiskokous kutsui itseään Euroopan parlamentaariseksi yleiskokoukseksi. Vuonna 1962 se muutti nimensä Euroopan parlamentiksi. Parlamentin asemaa ovat vahvistaneet muodolliset sopimukset ja käytäntö. Sopimuksista merkittävimmät ovat vuonna 1987 voimaan tullut Euroopan yhtenäisasiakirja ja vuonna 1993 voimaan tullut Maastrichtin sopimus.

Jäsenvaltioiden kansanedustuslaitokset valitsivat Euroopan parlamentin jäsenet vuoteen 1979 asti, jolloin pidettiin ensimmäiset Euroopan parlamentin edustajien välittömät vaalit. Päätös välittömien vaalien käyttöönotosta tehtiin vuonna 1976. Vaaleja tarkastellaan lähemmin luvussa 1.3.

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaan Euroopan parlamentin jäsenet edustavat oman jäsenvaltionsa kansan lisäksi myös muiden jäsenvaltioiden kansoja. Useimmat parlamentin jäsenet ovat liittyneet johonkin parlamentin poliittiseen ryhmään. Nämä ryhmät pääsääntöisesti ylittävät kansalliset rajat. Euroopan parlamentin sisäisessä päätöksenteossa poliittiset ryhmät ovat tärkeässä asemassa. Tätä kuvastaa esimerkiksi se, että parlamentin keskusteluissa käytettävissä oleva aika jaetaan ryhmien kesken niiden koon mukaisesti.

Euroopan parlamentin 18 pysyvää komiteaa lisäävät puolueyhmittymien merkitystä, sillä komiteoiden jäsenistön kokoonpano heijastelee pitkälti poliittisten ryhmittymien voimasuhteita. Pysyvien komiteoiden vaikutus Euroopan parlamentin toimintaan on vahva. Parlamentin päätökset valmistellaan komiteoissa, joiden kokoukset eivät ole julkisia, ellei komitea toisin päättä. Euroopan parlamentin jäsenen ajasta huomattavan osan vie työskentely eri komiteoissa. Pysyvien komiteoiden lisäksi parlamentti voi asettaa myös määräaikaaisia komiteoita ja jaostoja.

Euroopan unionin muodostamisessa ja Euroopan yhdentymisprosessissa jo aiemmin on pyritty lisäämään yhteisön kansanvaltaisuutta. Tämä on merkinnyt sitä, että erityisesti Euroopan parlamentille on annettu uusia valtaoikeuksia. Euroopan parlamentin valtaoikeuksista tarkastelemme lähemmin lainsäädäntövaltaa, sillä se kuvastaa parhaiten parlamentin aseman kehittymistä Euroopan yhdentymisprosessin osana.

1.2.2. Lainsäädäntövalta

Yleistä

Euroopan parlamentin asema Euroopan unionin toimielimenä on vahvistunut ajan myötä. Euroopan parlamentti on yksi institutionaalista kolmikosta, neuvosto- komissio- parlamentti, jonka jokaisella osalla on oma tehtävänsä Euroopan unionin lainsäätäjänä. Lähtökohtana on, että komissiolla on yksinomainen aloiteoikeus normivalmisteluun. Parlamentilla ja neuvostolla on kuitenkin oikeus pyytää komissiota esittämään ehdotuksia.

Kuulemismenettely

Romaan sopimuksessa Euroopan parlamentille annettiin neuvoo-antavaa toimivaltaa ja valvontavaltaa. Sopimus sisälsi kuulemismenettelyn, joka on edelleen osa päätöksentekomenetelmää. Kuulemismenettely merkitsee sitä, että neuvosto voi hyväksyä komission ehdotuksen vasta saatuaan Euroopan parlamentin lausunnon. Neuvosto ei voi asettaa määräaikaa Euroopan parlamentille lausunnon antamiseen. Parlamentti on pyrkinyt johdonmukaisesti korostamaan kuulemismenettelyn merkitystä. Parlamentin painostuksen vuoksi neuvosto laajensi kuulemismenettelyn koskemaan kaikkia tärkeitä ongelmia vuonna 1960, vaikka Rooman sopimus ei sitä edellyttänyt. Vuonna 1968 neuvosto päätti kuulla parlamenttia myös muista kuin lakiehdotuksista, esimerkiksi komission muistioista.

Euroopan yhteisön alueellinen laajentuminen vuonna 1973 lisäsi Euroopan parlamentin valtaoikeuksia. Neuvosto hyväksyi sopimuksen, jonka mukaan se kuulee Euroopan parlamenttia komission ehdotuksista pääsääntöisesti viikon kuluessa siitä, kun ehdotus on saapunut

neuvostoon. Neuvosto antaa parlamentille kirjallisesti tai suullisesti täysistunnossa tiedot niistä perusteista, jotka ovat johtaneet neuvoston kannan vahvistamiseen. Neuvosto lähettää suoraan parlamentille samat esitykset kuin komissiolle. Neuvosto kuulee parlamenttia kaikista esittämistään lakiehdotuksista, paitsi sellaisista, jotka ovat luonteeltaan selkeän teknisiä tai väliaikaisia. Lisäksi vuonna 1973 komissio ja neuvosto sopivat, että parlamenttia pitää kuulla uudelleen, jos tekstiä on muutettu parlamentin lausunnon jälkeen. Kehityksen tuloksena Euroopan parlamentin jäsen voi osallistua kaikkiin yhteisön poliittisesta päätöksenteosta ja lainvalmistelusta käytyihin keskusteluihin.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen vuonna 1980 tekemä päätös vahvisti parlamentin asemaa kuulemismenettelyssä. Tuomioistuimen päätöksen mukaan neuvosto ei voi hyväksyä komission ehdotusta, ennen kuin se on saanut Euroopan parlamentin lausunnon, jos perustamissopimus edellyttää lausunnon pyytämistä.

Sovittelumenettely

Sovittelumenettely perustettiin parlamentin, neuvoston ja komission 4 päivänä maaliskuuta 1975 antamalla yhteisellä julistuksella. Perustamisen taustalla oli parlamentin mahdollisuus käyttää tuona vuonna saamaansa vahvistettua budjettivaltaa ja torjua budjettiin liittyvät lainsäädäntöaloitteet. Neuvosto oli tällöin halukas neuvottelemaan ja sopi menettelystä, jonka tavoitteena oli saada yhteisymmärrys parlamentin ja neuvoston välille.

Sovittelumenettely koskee Euroopan parlamentin ja neuvoston välistä yhteistyötä sekä komission aktiivista yhteyttä niihin. Sitä noudatetaan, jos kolme ehtoa täyttyy: aiheen täytyy koskea yhteisön säädöksiä, jotka ovat yleisesti sovellettavissa, sillä on oltava merkittävä taloudellinen seuraus ja hyväksymistä ei vaadita olemassa olevan lainsäädännön nojalla. Kun kahden toimielimen kannat ovat tarpeeksi lähellä toisiaan, Euroopan parlamentti voi antaa uuden lausunnon, jonka jälkeen neuvosto tekee lopullisen ratkaisun.

Vuodesta 1975 alkaen sovitellumenettelyä on sovellettu useissa tapauksissa. Muutamissa tulokset ovat olleet erinomaisia, mutta useimmissa neuvosto on säilyttänyt kantansa tai lopettanut sovitellumenettelyn sisäisten erimielisyyksien vuoksi.

Vuonna 1981 neuvosto ehdotti sovittelumenettelyn laajentamista koskemaan kaikkia merkityksellisiä yhteisön asioita. Tarkastellessaan ehdotusta vuonna 1983 parlamentti hyväksyi sen olennaisilta osiltaan, mutta vaati lisättäväksi muun muassa sen, että sovittelumenettelyn aloiteoikeuden tuli olla neuvoston lisäksi myös parlamentilla.

Yhtenäis- ja hyväksymismenettely

Euroopan yhtenäisasiakirjassa Euroopan parlamentin asemaa parannettiin yhtenäis- ja hyväksymismenettelyllä. Rooman sopimuksen 149 artiklaa muutettiin Euroopan yhtenäisasiakirjan 7 artiklalla. Sopimuksen 149 artiklan 2 kohdassa määrätään yhtenäismenettelystä.

Yhtenäismenettely sisältää kymmenkunta artiklaa, jotka käsittelevät erittäin tärkeitä asioita. Yhtenäismenettelyn alaisuuteen kuuluu noin kaksi kolmasosaa Euroopan yhtenäisasiakirjan sisällöstä.

Yhtenäismenettelyn alainen lainsäädäntöprosessi alkaa yleensä komission alistaessa esityksensä Euroopan parlamentin käsittelyyn. Parlamentti voi esittää siihen kommentteja, tehdä siihen muutosehdotuksia tai hylätä sen. Komissio voi sen jälkeen muuttaa esitystään tai viedä sen sellaisenaan neuvostoon. Neuvoston kanta, jota kutsutaan yhteiseksi kannaksi, ei ole lopullinen päätös, vaikka se olisi tehty määräenemmistöllä. Esitys siirtyy takaisin parlamenttiin niin sanottuun toiseen lukemiseen. Jos parlamentti kolmen kuukauden määräajassa hyväksyy neuvoston yhteisen kannan tai ei ilmaise näkemystään, neuvosto hyväksyy komission aloitteen ja antaa kyseisen säädöksen yhteisen kannan mukaisesti. Parlamentti voi kuitenkin kolmen kuukauden määräajassa jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä tehdä ehdotuksia tarkistuksiksi neuvoston yhteiseen kantaan tai hylätä sen. Neuvostolle ja komissiolle ilmoitetaan, mihin käsittelyssä on päädytty.

Parlamentin hylkäämä esitys kumoutuu lopullisesti, jollei neuvosto toisessa käsittelyssä yksimielisesti kolmen kuukauden määräajassa kumoaa parlamentin hylkäystä.

Parlamentin esittäessä muutoksia esitykseen komissio tarkastelee yhden kuukauden määräajassa uudelleen ehdotusta. Komissio voi muuttaa alkuperäistä esitystään välttyäkseen siltä, että parlamentti hylkää neuvoston yhteis-

sen kannan. Komission paine esityksen muuttamiseen on kokemuksen mukaan suuri, sillä parlamentin on ollut yleensä helppo löytää neuvostossa ainakin yksi maa liittolaisekseen. Komissio toimittaa neuvostolle uudelleen tarkastelemansa ehdotuksen yhteydessä myös ne parlamentin tekemät tarkistukset, joita se ei ole hyväksynyt, ja antaa niistä lausuntonsa. Neuvosto voi hyväksyä nämä parlamentin tekemät tarkistukset vain yksimielisesti. Komission uudelleen käsittelemän esityksen neuvosto puolestaan voi hyväksyä määräenemmistöllä tai muuttaa sitä yksimielisenä. Neuvostossa on 12 jäsentä, ja heillä on ääniä 76, joista määräenemmistöön vaaditaan 54.

Yhtenäismenettely on lisännyt komission hallukkuutta olla läheisessä yhteistyössä parlamentin kanssa myös siksi, että komission alistettua esityksensä parlamentin ensimmäiseen käsittelyyn, parlamentin päätöksenteko ei ole sidottu mihinkään takarajaan, joten se voi siten viivyttää komission hanketta merkittävästi, mahdollisesti jopa loputtomiin.

Euroopan yhtenäisasiakirjalla muutettiin muun muassa kahta Rooman sopimuksen artiklaa. Sopimuksen 237 artiklan muutoksella luotiin hyväksymismenettely. Se antaa parlamentille veto-oikeuden otettaessa uusia jäseniä Euroopan unioniin. Jokaisen Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneen valtion on saatava Euroopan parlamentin jäsenten ehdottomalla enemmistöllä annettu hyväksyntä, jotta jäsenyys voisi toteutua.

Rooman sopimuksen 238 artiklan muutos lisäsi parlamentin valtaoikeuksia. Euroopan yhteisön kolmannen valtion, valtioiden liiton tai kansainvälisen järjestön kanssa tehtävät sopimukset edellyttävät muutoksen jälkeen parlamentin jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä antamaa hyväksyntää.

Yhteistoiminta- ja yhteispäätösmenettely

Maastrichtin sopimus vahvisti Euroopan parlamentin asemaa Euroopan unionin päätöksenteossa. Parlamentin asemaa korostetaan esimerkiksi Rooman sopimuksen 189 artiklan muutoksella. Muutetun artiklan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto yhdessä sekä neuvosto ja komissio antavat asetuksia ja direktiivejä, tekevät päätöksiä sekä antavat suosituksia ja lausuntoja. Ennen unionisopi-

musta artiklan yhteydessä ei ollut mainintaa parlamentista.

Maastrichtin sopimuksella kumottiin yhtenäismenettelyä koskeva 149 artikla. Päätöksen teosta säädetään uudessa 189 b ja 189 c artiklassa, joista jälkimmäinen vastaa kumottua artiklaa. Yhtenäismenettely jää näin käyttöön uudella yhteistoimintamenettelyn nimellä. Uudesta yhteispäättösmenettelystä säädetään 189 b artiklassa, jossa konkretisoituvat parlamentille annetut uudet valtuudet.

Uusi 189 b artiklan tarkoittama yhteispäättösmenettely eroaa 189 c artiklan yhteistoimintamenettelystä neuvoston yhteisen kannan tullessa parlamentin toiseen lukemiseen. Parlamentti voi tällöin kolmen kuukauden määräajassa joko hyväksyä neuvoston yhteisen kannan, vaieta asiasta, tehdä ehdotuksia tarkistuksiksi yhteiseen kantaan tai ilmoittaa aikomuksestaan hylätä yhteinen kanta.

Jos parlamentti kolmen kuukauden määräajassa hyväksyy neuvoston yhteisen kannan tai ei ilmaise näkemystään, neuvosto hyväksyy komission aloitteen ja antaa kyseisen säädöksen yhteisen kannan mukaisesti.

Parlamentti voi jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä tehdä ehdotuksia tarkistuksiksi yhteiseen kantaan. Tarkistettu sanamuoto toimitetaan neuvostolle ja komissiolle, joka antaa niistä lausunnon.

Jos neuvosto kolmen kuukauden määräajassa Euroopan parlamentin tekemien tarkistusten vastaanottamisesta hyväksyy määräenemmistöllä kaikki Euroopan parlamentin tekemät tarkistukset, se muuttaa yhteistä kantaansa ja antaa kyseisen säädöksen. Niistä tarkistuksista, joista komissio on antanut kielteisen lausunnon, neuvoston on tehtävä ratkaisunsa yksimielisesti. Jos neuvosto ei anna kyseistä säädöstä, neuvoston puheenjohtaja yhteisymmärryksessä Euroopan parlamentin puheenjohtajan kanssa kutsuu viipymättä sovittelukomitean koolle.

Sovittelukomiteassa kokoontuu yhtä monta neuvoston ja parlamentin edustajaa; sen tehtä-

vänä on neuvoston jäsenten tai heidän edustajiensa määräenemmistöllä ja Euroopan parlamentin edustajien enemmistöllä päästä sopimukseen yhteisestä luonnoksesta. Komissio osallistuu sovittelukomitean työhön ja tekee aloitteita edistääkseen Euroopan parlamentin ja neuvoston kantojen lähenemistä.

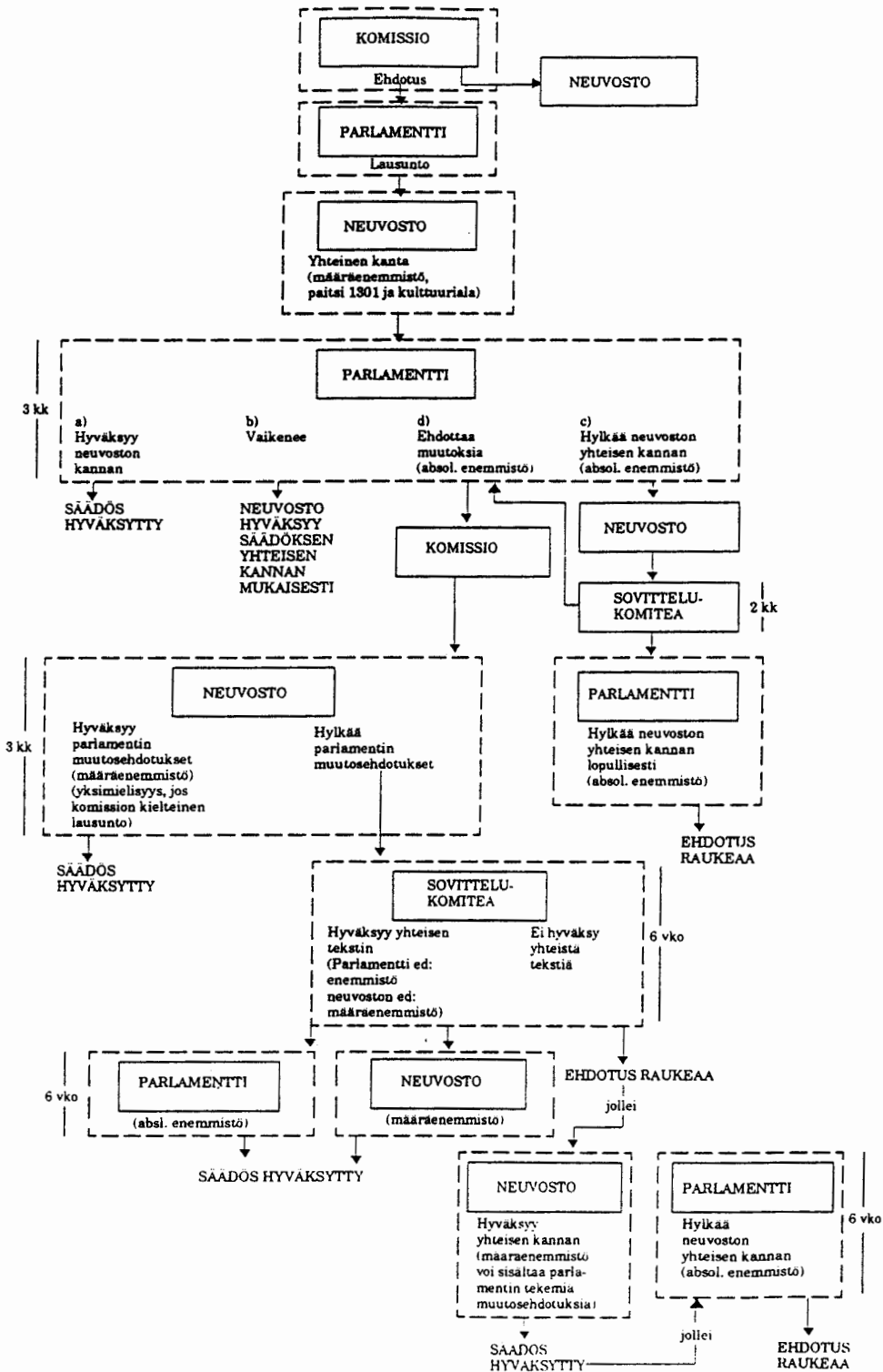
Jos sovittelukomitea hyväksyy yhteisen luonnoksen kuuden viikon kuluessa koolle kutsumisestaan, on sekä neuvostolla että parlamentilla kuusi viikkoa aikaa hyväksyä säädös yhteisen luonnoksen mukaisena. Parlamentti ratkaisee asian annettujen äänten ehdottomalla enemmistöllä ja neuvosto määräenemmistöllä. Jos jompikumpi toimielin ei hyväksy ehdotettua säädöstä, se ei tule hyväksytyksi.

Säädöshanke voi edetä, vaikka sovittelukomitea ei hyväksy yhteistä ehdotusta. Tämä on mahdollista, jos neuvosto määräenemmistöllä, kuuden viikon kuluessa sovittelukomitealle myönnetyn määräajan päättymisestä, vahvistaa yhteisen kantansa uudestaan tai parlamentin tekemin tarkistusehdotuksin. Tällöin kyseinen säädös annetaan lopullisesti, jollei parlamentti kuuden viikon kuluessa neuvostossa tapahtuneen vahvistamisen päivästä hylkää ehdotettua säädöstä jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä, jolloin ehdotus raukeaa siten lopullisesti. Tässäkin tapauksessa parlamentti voi siis lopullisesti hylätä esitetyn säädöksen.

Parlamentin ilmoittaessa, että se aikoo hylätä jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä yhteisen kannan, se antaa tiedon aikomuksestaan viipymättä neuvostolle, ja neuvosto voi tällöin kutsua koolle sovittelukomitean täsmentääkseen kantaansa. Sovittelukomitealla on kaksi kuukautta aikaa päästä sopimukseen yhteisestä luonnoksesta.

Sen jälkeen Euroopan parlamentti joko vahvistaa jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä, että se hylkää yhteisen kannan, jolloin ehdotettu säädös kumoutuu lopullisesti, tai ehdottaa tarkistuksia yhteiseen kantaan jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä.

Kuvio 1. Euroopan unionin lainsäädäntömenettely

Yhteispäätösmenettelyä sovelletaan useimilla niillä alueilla, joilla aikaisemmin sovellettiin yhtenäismenettelyä. Lisäksi yhteispäätös-menettely sisältää joitakin uusia asia-alueita. Yhteispäätösmenettelyä ei kuitenkaan sovelleta suunnitellun laajuksena. Esimerkiksi tutkimus- ja kehitystyöpuiteohjelmat (130 l artikla) kuuluvat sanotun menettelyn alaan, mutta vaativat neuvoston yksimielisen hyväksymisen. Lisäksi joitakin artikloja, kuten 130 s artiklaa, sovelletaan kolmessa eri menettelyssä: yhteispäätös-, yhtenäis- ja kuulemismenettelyssä.

Hyväksymismenettelyn soveltamisalan laajentaminen

Maastrichtin sopimus laajensi yhtenäisasiakirjassa perustetun hyväksymismenettelyn soveltamisaluetta. Euroopan yhtenäisasiakirjassa hyväksymismenettely koski vain uusien jäsenvaltioiden hyväksymistä ja kolmansien maiden kanssa tehtäviä sopimuksia. Maastrichtin sopimuksella laajennettiin hyväksymismenettely koskemaan muun muassa aikaisempaa useampia kansainvälisiä sopimuksia, Euroopan parlamentin edustajien vaalittavan muuttamista ja kansalaisten liikkumisvapauden lisäämistä.

Useimmat tapaukset edellyttävät äänestäneiden enemmistöllä annettua hyväksyntää, mutta kahdessa tapauksessa vaaditaan parlamentin jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä antama hyväksyntä. Nämä tapaukset ovat uusien jäsenmaiden hyväksyminen ja Euroopan parlamentin edustajien vaalien muuttaminen Maastrichtin sopimuksen 138 artiklan 3 kohdassa ilmaistun tavoitteen mukaiseksi.

1.2.3. Budjettivalta ja valvontavalta

Läheisessä yhteydessä Euroopan parlamentin lainsäädäntövaltaan on parlamentin budjettivalta. Näitä oikeuksiaan parlamentti on lisännyt useiden uudistusten avulla. Euroopan unionin talousarvion menoista suurin osa on kuitenkin sidottu yhteisön sääöksillä ja ainoastaan pieni osa menoista on Euroopan parlamentin harkinnan alaisia.

Euroopan parlamentilla on useantyyppisiä valvontakeinoja. Maastrichtin sopimuksen mukaan parlamentti voi asettaa väliaikaisen tutkintavaliokunnan, ottaa vastaan yhteisön toiminnan alaan kuuluvia vetoomuksia ja nimetä

oikeusasiamiehen, joka antaa Euroopan parlamentille vuosittain kertomuksen tutkimustensa tuloksista.

Parlamentilla ja sen jäsenillä on oikeus esittää kirjallisia ja suullisia kysymyksiä komissiolle ja neuvostolle. Kirjalliseen kysymykseen neuvoston on annettava vastaus kahden kuukauden ja komission yhden kuukauden kuluessa. Suulliseen kysymykseen neuvostolla on viisi viikkoa ja komissiolla yksi viikko aikaa vastata.

Komission on esitettävä vuosittain parlamentille yleiskertomus unionin toiminnasta. Kertomus käsitellään parlamentin valiokunnassa, mutta ei yleisistunnossa. Lisäksi muun muassa Eurooppa-neuvoston tulee antaa Euroopan parlamentille kertomus jokaisesta kokouksestaan ja kirjallinen vuosikertomus unionin toteutuneesta kehityksestä.

Komission nimeäminen edellyttää parlamentin hyväksymistä. Parlamentti voi myös antaa epäluottamuslauseen komissiolle, jos sitä kannattaa kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, jotka edustavat parlamentin jäsenten enemmistöä. Parlamentilla on myös kanne-oikeus yhteisön tuomioistuimessa tapauksissa, joissa neuvosto tai komissio on laiminlyönyt ratkaisun tekemisen.

1.3. Euroopan parlamentin edustajien vaalit

Euroopan parlamentti on ainoa Euroopan yhteisön vaaleilla valittu organisaatio. Siinä on 567 jäsentä, jotka valitaan välittömällä vaaleilla viideksi vuodeksi kerrallaan. Jos Euroopan unionin jäsenyyttä hakenneet valtiot — Suomi, Itävalta, Norja ja Ruotsi — tulevat unionin jäseniksi, parlamentin paikkaluku kasvaa 641:een. Vuonna 1976 voimaan tulleen vaalisäädöksen mukaisesti Euroopan parlamentin edustajien vaalit tulee pitää kaikissa jäsenvaltioissa vaalivuoden kesäkuussa torstaista sunnuntaihin kestävästä neljän päivän ajanjakson aikana. Seuraavat vuoden 1994 kesäkuun vaalien jälkeiset kaikissa jäsenvaltioissa yhtäaikaisten vaalit toimitetaan kesäkuussa 1999.

Lähtökohtaisesti parlamentin paikat jaetaan maittain asukasluvun perusteella. Kuitenkin asukasluvun ja paikkajaon suhde suosii selvästi asukasluvultaan pieniä jäsenvaltioita. Asukasluvultaan suurimmalla jäsenvaltiolla, Saksalla, on 99 paikkaa. Kolmella asukasluvultaan seuraavaksi suurimmalla maalla, Isolla-Britannial-

la, Italiassa ja Ranskassa, on 87 paikkaa. Espanjalla on 64, Alankomailla 31, Kreikalla, Portugalilla ja Belgiassa 25, Tanskalla 16, Irlannilla 15 ja Luxemburgilla 6 paikkaa Euroopan parlamentissa. Suomi saa liittymissopimuksen mukaan 16 paikkaa Euroopan parlamenttiin, Itävalta 21, Norja 15 ja Ruotsi 22.

Romaan sopimuksen 138 artiklan 3 kohdasta ilmenee tavoite valita Euroopan parlamentin jäsenet välittömillä vaaleilla, niin että noudatettaisiin yhdenmukaista vaalitapaa kaikissa jäsenvaltioissa. Vuodesta 1979 lähtien vaalit ovat olleet välittömät, mutta vaalitapa ei ole vielä ollut yhtenäinen. Siten vaalitavan tarkempi sääntely Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa perustuu toistaiseksi kansallisiin järjestelmiin, joskin äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden edellytyksiä toisessa jäsenvaltiossa, kuin unionin kansalaisen omassa kansallisuusvaltiossa, on yhdenmukaistettu.

Maastrichtin sopimuksen 8 b artiklan 2 kohdassa ilmenee tavoite varmistaa, että jokainen Euroopan unionin kansalainen voi vaivattomasti käyttää äänioikeuttaan ja vaalikelpoisuuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa.

Jokaisella unionin kansalaisella on äänioikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa jäsenvaltiossa, jossa hän asuu, mutta jonka kansalainen hän ei ole, samoin edellytyksin kuin tuon jäsenvaltion omilla kansalaisilla. Sekä äänioikeus että vaalikelpoisuus edellyttävät myös, ettei kansalainen ole menettänyt näitä oikeuksiaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on. Unionin kansalaisella on vapaus valita, haluaako hän äänestää valtiossa, jonka kansalainen hän on, vai valtiossa, jossa hän asuu. Samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa äänestää eikä asettua ehdokkaaksi useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevia EU:n säännöksiä tarkastellaan lähemmin jäljempänä.

2. Nykytila

2.1. Voimassa olevan vaalilainsäädännön soveltuvuus

Valtiollisten vaalien ja kunnallisvaalien vaalimenettelyä koskevat säännökset ovat vuosi-

kymmenien kuluessa merkittävästi yhdenmukaistuneet. Tämä on erityisesti lisännyt vaalivarmuutta, mutta yhdenmukaisen, jo tutuksi tulleen menettelyn noudattaminen on voinut vaikuttaa myös äänestysviikkauksen lisääntymiseen. Euroopan parlamentin edustajien vaalien menettelysäännökset voidaan niin ikään laatia sellaisiksi, että vaaleissa on mahdollista noudattaa suurelta osaltaan samoja menettelytapoja, joihin meillä muissa yleisissä vaaleissa on totuttu.

Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaalimenettelyn pohjaksi soveltuvat kansanedustajien vaaleista annetun lain (391/69) säännökset. Näiden säännösten lisäksi tarvittavat uudet erityissäännökset voidaan koota erityiseen lakiin Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista. Laissa olisivat tarvittavat viittaussäännökset kansanedustajien vaaleista annetun lain säännöksiin ja erityiset lisäsäännökset. Tällaista lainsäädäntötekniikkaa on meillä aikaisemmin noudatettu muun muassa säädettäessä tasavallan presidentin valitsijamiesten ja tasavallan presidentin vaaleista sekä valtiollisesta kansanäänestyksestä (lait 571/87 ja 574/87 sekä 1076/91).

2.2. Euroopan unionin edellyttämät lainsäädäntömuutokset

Uusia vaalisäännöksiä valmisteltaessa on otettava huomioon EY:ssä voimassa olevat säännökset, jotka koskevat vaalimenettelyä. Yhteneväiseen vaalijärjestelmään, jota Romaan sopimuksen 138 artiklan 3 momentti edellyttää, on jo kauan pyritty, mutta toistaiseksi tuloksetta. Tätä tarkoittavat säännökset ovat kuitenkin valmisteilla Euroopan parlamentin asiaa koskevien päätöslauselmien pohjalta.

Euroopan parlamentin 10 päivänä maaliskuuta 1993 tekemän periaatepäätöksen mukaan:

— yhtenäisen vaalijärjestelmän tulee perustua suhteellisuuteen ottaen huomioon annetut äänet koko maan alueella,

— jäsenvaltioiden on suotava äänioikeus niille kolmansien maiden kansalaisille, joille ne ovat antaneet oikeuden äänestää vaaleissa kansallisella tasolla,

— äänestämisen tulee perustua koko maan, alueen tai usean henkilön vaalipiiriin kattaviin listoihin; jos yhden henkilön vaalipiirejä käytetään, korkeintaan 2/3 paikoista voidaan jakaa

tällaisissa vaalipiireissä; tällöinkin suhteellisuuden tulee toteutua koko maata ajatellen,

— listoja äänestettäessä on mahdollista asettaa ehdokkaat suosituimmuusjärjestykseen,

— 3—5 prosentin äänikynnys hyväksytään ja

— rajoitetut erityisjärjestelyt alueellisten tekijöiden huomioon ottamiseksi hyväksytään, edellyttäen, että nämä järjestelyt eivät loukkaa kuitenkaan suhteellisuusperiaatetta.

EY:ssä on kuitenkin jo voimassa eräitä sitovia tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin edustajien vaaleista. Ne on otettava huomioon annettaessa kansallisia vaalisäännöksiä. Tällaisia sitovia säännöksiä sisältyy päätökseen (76/787/EHTY, ETY, Euratom) liittyvään edustajien valitsemisesta edustajakoukseen yleisillä, välittömillä vaaleilla annettuun säädökseen, jäljempänä vaalisäädös, sekä Maastrichtin sopimukseen (8 b artiklan 2 kohta) ja siinä edellytettyyn niille unionin kansalaisille, jotka asuvat jäsenvaltiossa, mutta eivät ole sen kansalaisia, Euroopan parlamentin vaalissa kuuluvaa äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annettuun neuvoston direktiiviin (93/109/ETY), jäljempänä direktiivi.

Vaalisäädöksen 1 artiklassa edellytetään, että vaalit ovat välittömät ja äänioikeus yleinen, kuten meillä esimerkiksi eduskuntavaaleissa. Kukaan ei kuitenkaan saa äänestää kahteen kertaan eli kahdessa eri jäsenmaassa (vaalisäädöksen 8 artikla).

Myös parlamentin jäsenten paikkajaosta on sovittu, viimeksi joulukuussa 1992 vuoden 1994 vaaleja silmällä pitäen. Tätä koskeva säännös sisältyy vaalisäädöksen 2 artiklaan. Suomen saama paikkamäärä on, kuten edellä on todettu, liittymissopimuksen mukaan 16.

Euroopan parlamentin toimikaudeksi on säädetty viisi vuotta (vaalisäädöksen 3 artikla). Vaalipäivän voivat jäsenvaltiot tietyissä rajoissa valita: vaalit tulee toimittaa saman ajanjakson aikana, joka alkaa torstai-aiamusta ja päättyy seuraavaan sunnuntai-iltaan (vaalisäädöksen 9 artiklan 1 momentti). EU:n neuvosto on aikanaan valinnut ensimmäistä Euroopan parlamentin edustajien vaalia varten vaalijankohdaksi tietyn kesäkuun ajanjakson, jonka mukaan seuraavien vaalienkin vaaliaika määräytyy (vaalisäädöksen 10 artikla). Mitään säännöksiä ei ole ennakkoäänestyksestä — sen

sijaan kyllä mahdollisesta kaksivaiheisesta vaalista, jolloin ensimmäisen vaalin tulee olla määrätyn ajanjakson puitteissa.

Äänten laskenta ei voi alkaa ennen kuin äänestys viimeisimmässäkin jäsenvaltiossa on päättynyt (vaalisäädöksen 9 artiklan 2 momentti). Euroopan parlamentti tarkistaa valittujen valtakirjat (vaalisäädöksen 11 artikla). Jos edustajanpaikka vapautuu toimikauden aikana esimerkiksi jäsenen vaalikelvottomaksi tulon johdosta, tulee kansallisin säännösin huolehtia paikan täyttämisestä lopuksi toimikaudeksi (vaalisäädöksen 12 artikla).

Mainitun vaalisäädöksen 6 artiklan mukaan tietyt virat tai toimet ovat yhteensopimattomia Euroopan parlamentin jäsenen toimen kanssa. Nämä virat tai toimet ovat seuraavat:

1. jäsenvaltion hallituksen jäsenyys;
2. Euroopan yhteisöjen komission jäsenyys;
3. EY:n tuomioistuimen tuomarin sekä sen julkisasiamiehen tai kirjaajan toimi;
4. EY:n tilintarkastustuomioistuimen jäsenyys;
5. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön neuvonantavan komitean tai Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön talous- ja sosiaalikomitean jäsenyys;
6. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen nojalla asetetun yhteisön varoja hoitavan tai pysyvää välitöntä hallinnollista tehtävää hoitavan komitean tai muun toimielimen jäsenyys;
7. Euroopan investointipankin hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenyys tai henkilöpankin henkilökunnassa; ja;
8. virka tai toimi EY:n toimielimessä tai sen yhteydessä olevassa erityistoimielimessä.

Vaalisäädöksessä asetetut vaatimukset on otettava huomioon kansallisia säännöksiä laadittaessa. Lisäksi kukin jäsenvaltio voi säätää jonkin muun viran, toimen tai tehtävän yhteensopimattomaksi Euroopan parlamentin jäsenen toimen kanssa. Jäsenvaltion kansanedustuslaitoksen jäsen voi kuitenkin vaalisäädöksen 5 artiklan mukaan olla jäsenenä Euroopan parlamentissa.

Maastrichtin sopimus Euroopan unionista edellytti voimaan tullessaan, että jäsenvaltiot myöntävät äänioikeuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kaikille asianomaisessa maassa pysyvästi asuville EU:n toisen jäsenvaltion kansalaisille samoin ehdoin kuin omille

kansalaisilleen sekä tunnustavat nämä vastaavin ehdoin vaalikelpoisiksi Euroopan parlamenttiin.

Maastrichtin sopimuksen edellyttämä direktiivi sisältää tarkemmat säännökset Euroopan unionin kansalaisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa toisessa EU:n jäsenvaltiossa kuin siinä, jonka kansalainen hän on (*kotivaltio*). Lähtökohtana on, että unionin kansalainen voi valita, äänestääkö hän kotivaltiossaan vai siinä valtiossa, jossa hän asuu (*asuinvaltio*). Valinta-oikeus koskee myös ehdokkaaksi asettumista. Äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden tarkemmat edellytykset määräytyvät kunkin jäsenvaltion vaalilainsäädännön perusteella, mutta unionin kansalaisten tasavertainen kohtelu on turvattava. Jos kansallisen lainsäädännön mukaan näiden oikeuksien käyttämisen edellytykseksi on säädetty tietty vähimmäisasumisaika maassa, otetaan asuminen myös toisessa jäsenvaltiossa huomioon tätä aikaa laskettaessa.

Direktiivissä kielletään äänestämästä kahdesti samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Samoin kielletään asettumasta ehdokkaaksi samoissa vaaleissa kahdessa eri jäsenvaltiossa.

Jos unionin kansalainen on päättänyt äänestää asuinvaltiossaan, hänen on annettava tätä koskeva ilmoitus. Ilmoittautuminen merkitsee luopumista äänestämisestä kotivaltiossa. Äänioikeuden kaksinkertaisen käyttämisen ehkäisemiseksi asuinvaltion viranomaisen on ilmoitettava kotivaltion viranomaiselle ne kotivaltion kansalaiset, jotka ovat ilmoittaneet käyttävänsä äänioikeuttaan asuinvaltiossa. Asuinvaltion viranomainen voi myös tarkastaa kotivaltion viranomaiselta, onko äänestämään halukkaaksi ilmoittautunut unionin kansalainen mahdollisesti menettänyt äänioikeutensa kotivaltiossaan.

Voidakseen asettua ehdokkaaksi asuinvaltiossaan unionin kansalaisen tulee olla vaalikelpoinen. Vaalikelvottomuus voi perustua joko asuin- tai kotivaltion vaalilainsäädäntöön tai viranomaisen päätökseen. Menetettyä vaalikelpoisuutta ei siten voi saada takaisin muuttamalla toiseen jäsenvaltioon. Ehdokkaaksi asetuvan unionin kansalaisen on annettava vakuutus siitä, ettei hän ole ehdokkaana missään muussa jäsenvaltiossa. Asuinvaltion viranomaisen on vaadittava, että ehdokkaaksi asetettava unionin kansalainen esittää kotivaltion viranomaisen todistuksen siitä, ettei asianomainen

henkilö ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuuttaan ja ettei viranomaisen tiedossa ole muutakaan vaalikelvottomuutta aiheuttavaa seikkaa. Kotivaltiossa todettu vaalikelvottomuus sitoo asuinvaltion viranomaista.

Direktiivissä on lisäksi säädetty äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden käyttämistä koskevista määräajoista, asiakirjoista, joita on esitettävä haluttaessa käyttää näitä oikeuksia, muutoksenhausta, asuin- ja kotivaltion viranomaisten tiedotusvelvollisuudesta ja eräistä, lähinnä Luxemburgia koskevista poikkeuksista yleiseen sääntelyyn.

Liittymissopimuksen mukaan ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit on toimitettava kahden ensimmäisen vuoden kuluessa uuden jäsenvaltion jäseneksi tulosta. Vaalit voidaan kuitenkin sopimuksen ja sen liitteenä olevan asiaa koskevan pöytäkirjan mukaan toimittaa näissä maissa jo liittymissopimuksen allekirjoittamisen ja sen voimaantulon välisenä aikana.

2.3. Euroopan unionin jäsenvaltioissa voimassa olevat vaalijärjestelmät

2.3.1. Yleistä

Jo Rooman sopimuksessa on ilmaistu tavoite valita Euroopan parlamentin jäsenet välittömällä vaaleilla, niin että noudatettaisiin yhtenäistä vaalitapaa kaikissa jäsenvaltioissa. Tämä tavoite ei kuitenkaan ole toteutunut. Siten vaalitapa tarkempi sääntely Euroopan parlamentin vaaleissa perustuu kansallisiin järjestelmiin. Se merkitsee sitä, että Euroopan parlamentin vaaleissa noudatetaan yhtä monta erilaista vaalijärjestelmää, kuin unionissa on jäsenvaltioita.

Jäsenvaltion ei tarvitse noudattaa Euroopan parlamentin vaaleissa soveltamaansa vaalijärjestelmää kansallisissa vaaleissa. Esimerkiksi Ranskassa on suhteellinen vaalitapa Euroopan parlamentin vaaleissa, jolloin koko maa on yhtenä vaalipiirinä. Äänikynnys on viisi prosenttia. Kuitenkin kansallisissa vaaleissa Ranskassa noudatetaan kaksivaiheista enemmistövaalia, jolloin ensimmäisellä kierroksella valituksi tulemiseen vaaditaan ehdoton ja mahdollisella toisella kierroksella yksinkertainen enemmistö.

Euroopan parlamentin vaaleissa vain Isossa-Britanniassa Pohjois-Irlantia lukuun ottamatta käytetään enemmistövaalitapaa. Muissa jäsen-

maissa noudatetaan suhteellista vaalitapaa. Käytössä olevat vaalimenetelmät voidaan jakaa lukusarjamenetelmiin ja kvoottimenetelmiin. Edellisissä vaaliliittoon kuulumattomien puolueiden tai vaaliliiton äänimäärät jaetaan suurenevilla luvuilla vertailulukujen selvittämiseksi, joiden suuruuden mukaisessa järjestyksessä paikat jaetaan. Kvoottimenetelmien eri muunnoksissa tiettyä äänimäärää kohden jaetaan yksi paikka. Äänet lasketaan ja paikat jaetaan noudattaen lukusarjamenetelmiin kuuluvaa d'Hondtin menetelmää kuudessa maassa: Alankomaissa, Belgiassa, Espanjassa, Portugalissa, Ranskassa ja Tanskassa. Ranskassa ja Saksassa on viiden prosentin äänikynnys. Kvoottimenetelmien eri muunnoksia käytetään Irlannissa, Italiassa, Kreikassa, Luxemburgissa ja Saksassa.

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä seitsemässä maassa: Alankomaissa, Espanjassa, Kreikassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa ja Tanskassa. Valtio on jaettu useaan vaalipiiriin neljässä maassa: Belgiassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa ja Italiassa. Saksassa puolueet voivat asettaa ehdokkaita joko kansalliselle tai osavaltion listalle.

Äänioikeus edellyttää kaikissa jäsenmaissa vähintään 18 vuoden ikää. Vaalikelpoisuuden vähimmäisikä vaihtelee eri jäsenmaissa 18–23 vuoden välillä. Maastrichtin sopimuksen mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus asettua ehdokkaaksi samoin edellytyksin kuin asuinvaltion kansalaisella.

Äänestäjät eivät voi muuttaa ehdokaslistoilla olevien nimien järjestystä viidessä valtiossa: Espanjassa, Kreikassa, Portugalissa, Ranskassa ja Saksassa. Ääntenjakomenetelmää käyttäen ehdokkaiden järjestystä voidaan vaihtaa viidessä jäsenmaassa: Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Tanskassa. Luxemburgissa äänestäjät voivat lisäksi jakaa äänensä useiden eri listojen ehdokkaille.

Tyhjät paikat täytetään saman listan ensimmäisellä valitsematta jääneellä ehdokkaalla kuudessa maassa: Alankomaissa, Italiassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa ja Tanskassa. Belgiassa, Irlannissa ja Saksassa tyhjät paikat täytetään sijaisilla. Espanjassa tyhjät paikat täytetään valtakunnallisen listan mukaisessa järjestyksessä. Kreikassa tyhjät paikat korvataan saman listan sijaisilla, elleivät he ole suoran äänestyksen ehdokkaita.

2.3.2. Vaalijärjestelmä eräissä yksittäisissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa

Alankomaat

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Alankomaiden 31 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Oikeus asettua ehdokkaaksi on Alankomaiden kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta.

Poliittiset puolueet voivat asettaa 25 henkilön allekirjoittamalla asiakirjalla ehdokkaiden listan. Lista voi sisältää korkeintaan 40 nimeä.

Jokainen äänioikeutettu voi antaa äänensä joko listalle tai listan ehdokkaalle. Äänestäjät voivat muuttaa nimien järjestystä listalla.

Belgia

Belgia on jaettu Flaamin, Vallonian ja Brysselin vaalipiireihin sekä saksankieliseen vaalipiiriin. Flaaminkielinen alue, Flander ja osa Brysselin vaalipiiriä valitsee 14 Belgian 25:stä edustajasta. Ranskankielinen alue, Vallonia ja osa Brysselin vaalipiiriä valitsee 10 edustajaa. Saksankielinen alue valitsee yhden edustajan.

Jokainen äänioikeutettu voi antaa äänensä joko listalle tai listan ehdokkaalle. Äänet lasketaan ja paikat jaetaan käyttäen d'Hondtin menetelmää. Oikeus asettua ehdokkaaksi Euroopan parlamentin vaaleissa on 21 vuotta täyttäneellä Belgian kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella.

Vähintään viisi Belgian kansanedustajaa tai vähintään 5 000 rekisteröityä äänestäjää voivat allekirjoituksillaan perustaa ehdokkaiden listan. Lisäksi vähintään viisi kansanedustuslaitoksen jäsentä tai vähintään 1 000 rekisteröityä äänestäjää voivat nimetä yksittäisen ehdokkaan.

Irlanti

Maa on jaettu neljään vaalipiiriin valittaessa Irlannin 15 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Paikat jakautuvat vaalipiireittäin seuraavasti: Dublin, Munster sekä Leinster valitsevat neljä ja Connacht/Ulster kolme jäsentä Euroopan parlamenttiin.

Vaaleissa noudatetaan suhteellisen edustuksen periaatetta käyttäen siirtoaäänestysmenetelmää (*single transferable vote*). Jokainen äänes-

täjä antaa äänensä yhdelle ehdokkaalle. Lisäksi äänestäjät asettavat ehdokkaat suosituimmuusjärjestykseen sen mukaisesti, kenelle heidän äänensä tulisi antaa, jos heidän ensimmäinen valintansa on jo saavuttanut enemmän ääniä kuin valituksi tulemiseen tarvitaan tai on saanut liian vähän ääniä ja on siten eliminoitu.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on Irlannin kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 21 vuotta.

Vaalikelpoiset henkilöt voivat asettua suoraan ehdokkaiksi. Lisäksi puolueet voivat asettaa ehdokkaita. Jokaisen ehdokkaan takuusumma on 1 000 Irlannin puntaa, joka palautetaan, jos ehdokas saa vähintään kolmanneksen valituksi tulemiseen vaadittavista äänistä.

Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta

Maa valitsee 87 jäsentä Euroopan parlamenttiin neljästä vaalipiiristä. Paikat jakautuvat vaalipiireittäin seuraavasti: Englanti valitsee 71, Skotlanti kahdeksan, Wales viisi ja Pohjois-Irlanti kolme jäsentä.

Englannin, Skotlannin ja Walesin edustajat valitaan käyttäen enemmistövaalitapaa kussakin vaalipiirissä. Pohjois-Irlannin kolme edustajaa valitaan käyttäen menetelmää, jota noudatetaan myös Irlannissa.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on maan kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 21 vuotta.

Ehdokkaita voivat asettaa puolueiden lisäksi 30 äänioikeutetun ryhmä. Lisäehtona on 750 punnan takuusumman maksaminen.

Luxemburg

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Luxemburgin kuutta jäsentä Euroopan parlamenttiin. Äänestysalueita on neljä.

Jokaisella äänioikeutetulla on kuusi ääntä. Äänestäjä voi antaa äänensä joko listalle kokonaisuudessaan tai jakaa äänit ehdokkaiden kesken. Lista voi sisältää korkeintaan 12 ehdokasta. Jos äänestäjä antaa kaikki äänensä listalle, jolla on vähemmän kuin kuusi ehdokasta, tätä listaa hyvitetään yhtä monella äänellä kuin sillä on ehdokkaita.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on Luxemburgin

kansalaisilla ja maassa asuvilla unionin kansalaisilla, jotka ovat täyttäneet 21 vuotta.

Ehdokkaita voivat asettaa vähintään 25 rekisteröidyn äänestäjän ryhmä samoin kuin Euroopan parlamentin jäsen, kansankamari tai vähintään kolmen kaupunginvaltuuston jäsenen ryhmä.

EU:n neuvoston direktiivi sallii Luxemburgille eräitä poikkeuksia yleiseen äänioikeus- ja vaalikelpoisuussääntelyyn, jotka johtuvat suuresta ulkomaalaisten määrästä maassa.

Ranska

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Ranskan 87 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Oikeus asettua ehdokkaaksi on Ranskan kansalaisilla ja maassa asuvilla unionin kansalaisilla, jotka ovat täyttäneet 23 vuotta.

Äänioikeutetut äänestävät listaa, ehdokkaiden järjestystä listassa ei voi muuttaa. Äänikynnys on viisi prosenttia.

Saksa

Maan 99 ehdokasta valitaan kansalliselta ja osavaltion listoilta. Oikeus asettua ehdokkaaksi on jokaisella 18 vuotta täyttäneellä Saksan kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella.

Poliittiset puolueet ja muut yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivät yhteisöt voivat asettaa ehdokkaiden listan. Jos näillä ei ole liittovaltiopäivillä tai osavaltiopäivillä vähintään viittä edustajaa, niiden on kerättävä 4 000 allekirjoitusta kansallista listaa ja 2 000 allekirjoitusta osavaltion listaa varten.

Tyhjät paikat täytetään sijaisilla, jotka valitaan samaan aikaan kuin varsinaiset ehdokkaat. Paikkoja saadakseen kansallisen listan on saatava vähintään viisi prosenttia äänistä.

Tanska

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Tanskan 16 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Färsaaret ja Grönlanti eivät kuulu vaalipiiriin. Äänestäminen tapahtuu äänestysalueittain.

Jokainen äänioikeutettu voi antaa äänensä joko listalle tai listan yhdelle ehdokkaalle. Laskennassa äänit jaetaan ehdokkaille ja lis-

toille äänestysalueittain, jonka jälkeen ne lasketaan valtakunnallisesti yhteen. Yksittäisten listojen valtakunnallisesti eniten ääniä saaneet ehdokkaat tulevat valituiksi.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on jokaisella 18 vuotta täyttäneellä Tanskan kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella.

Kansanedustuslaitoksessa edustettuina olevat puolueet voivat asettaa ehdokkaita. Myös muut puolueet voivat asettaa ehdokkaita, jos ne ovat saaneet vähintään kahden prosentin äänten kannatuksen edellisissä vaaleissa. Lista voi sisältää korkeintaan 20 ehdokasta. Puolueet päättävät puoluelistojen nimijärjestyksen. Yhteislistat ovat sallittuja.

2.4. Tarvittavat uudet säännökset

Kuten edellä todetusta on käynyt ilmi, Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaalijärjestelmä voisi rakentua suurelta osaltaan muista vaaleista voimassa olevien säännösten varaan. Tämä edellyttäisi tiettyä määrää viittaus-säännöksiä. Tietyt EY:n pakottavat normit on myös sisällytettävä Suomessa voimaan saatettavaan vaalilakiin. Lisäksi lakiin Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista tulee sisällyttää eräitä näiden vaalien luonteesta tai kansallisista lähtökohdista johtuvia erityissäännöksiä. Tällaiset säännökset ovat tarpeen muun muassa vaalialuejaosta, äänestyspäivästä, ehdokasasettelusta ja noudatettavasta vaalijärjestelmästä. Näitä säännöksiä käsitellään lähemmin jäljempänä.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Suomessa yleisissä vaaleissa noudatettava vaalijärjestelmä on yksi Euroopan vanhimpia. Perusperiaatteiltaan järjestelmä on säilynyt kohta 90 vuotta muuttumattomana, joskin sitä on luonnollisesti teknisesti kehitetty. Eduskuntavaaleja, kunnallisvaaleja ja tasavallan presidentin vaalia koskevat säännökset ovat myös monin osin yhdenmukaisia. Vaalijärjestelmä onkin vuosikymmenten aikana toimitettavissa erilaisissa vaaleissa tullut äänestäjille hyvin tutuksi. Se on osoittautunut myös hyvin toimivaksi, mistä on ollut osoituksena muun muassa

se, että äänestysvilkkaus on kansainvälisestikin arvioiden yleensä ollut varsin korkea ja että vaalivarmuus on ollut suuri. Tällaiset puitteet ja tulokset ovat tavoiteltavia myös Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Tämän johdosta on harkittu aiheelliseksi ottaa myös näiden vaalien vaalijärjestelmän pohjaksi meillä jo tutuksi tullut yleisten vaalien vaalijärjestelmä.

Perusperiaatteita, joille myös Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaalijärjestelmän tulisi perustua ovat muun muassa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, äänestäminen viranomaisen edessä, mahdollisuus äänestää ennakoon, yhden ehdokkaan listojen käyttäminen, vaaliliittojen salliminen, suhteellisuusperiaatteen soveltaminen vaalien tuloksen määräytymisessä ja tietty vaalipiirijako.

Koska Euroopan parlamentin poliittisten ryhmien vaikutus parlamentin päätöksiin on huomattava, vaalijärjestelmän tulisi suosia mahdollisimman laajapohjaista edustusta. Vaatimus suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta asettaa tämän tavoitteen toteutumiselle käytännössä kuitenkin tietyt rajat.

3.2. Keskeiset ehdotukset

3.2.1. Vaalijärjestelmä

Maan jakaminen vaalialueisiin ja -piireihin

Kuten edellä on todettu, Euroopan parlamentin päätöslauselmassa vuodelta 1993 edellytetään, että kehitteillä olevan yhtenäisen vaalijärjestelmän tulee perustua suhteellisuuteen ottaen huomioon annetut äänet koko maan alueella. Samassa päätöslauselmassa parlamentti on katsonut, että jäsenvaltiot voivat ennen yhtenäiseen vaalijärjestelmään siirtymistä toteuttaa vaihteittain toimenpiteitä, jotka tähtäävät suhteellisuusperiaatteen toteutumiseen.

Myös kansallisista lähtökohdista on merkitystä sillä, että suhteellisuus toteutuu päätöslauselmassa edellytetyllä tavalla. Näin voidaan saada Euroopan parlamenttiin edustajia mahdollisimman monesta puolueesta.

Kun valittavia edustajia olisi vain 16, maa ei vaalin muuttumatta enemmistövaaliksi voisi missään tapauksessa olla jaettuna 15 vaalipiiriin, kuten kansanedustajain vaaleissa. Vaalipiirijaon, jos sellainen katsottaisiin välttämättö-

mäksi, tulisi olla olennaisesti toinen. Asiasta käydyssä keskustelussa on ollut esillä lähinnä maan jakaminen kahdesta neljään vaalialueeseen. Suoritetuissa koelaskelmissa on kuitenkin päädytty siihen, että tavoitteeksi asetettua riittävän suurta suhteellisuutta ja tätä kautta saatavaa mahdollisimman laajapohjaista edustusta Euroopan parlamentissa ei voida saavuttaa muutoin kuin, että maata ei edustajien asettamiseksi ja valitsemiseksi lainkaan jaeta vaalipiireihin.

Edellä esitetyn johdosta ehdotetaan, että edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten kesken niiden koko maassa yhteensä saamien äänimäärien mukaan maan ollessa tässä mielessä yhtenä vaalipiirinä. Sitä, miten vaalien tulos puolueiden ja muiden mainittujen ryhmien osalta laskettaisiin, selvitetään lähemmin jäljempänä.

Edustajia valittaessa tulisi kuitenkin pyrkiä ottamaan huomioon asianmukaisesti myös alueelliset näkökohdat, jotta edustajat eivät liian suurelta osaltaan olisi Etelä-Suomesta tai pelkästään pääkaupunkiseudulta. Euroopan parlamentin vuodelta 1993 olevan päätöslauselmankin mukaan tämä on erityisjärjestelyin tietyissä rajoissa mahdollista, joskaan nämä järjestelyt eivät saa loukata suhteellisuusperiaatetta. Tällä on vaikutuksensa myös Ahvenanmaan maakunnan asemaan, jota käsitellään laajemmin erikseen jäljempänä.

Alueellisen edustuksen varmistamiseksi Euroopan parlamentissa ehdotetaan, että maa jaettaisiin ehdokkaiden asettamiseksi ja valitsemiseksi neljään vaalialueeseen. Nämä olisivat kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaisen vaalipiirien perusteella:

1. eteläinen vaalialue, johon kuuluisivat Helsingin kaupungin ja Uudenmaan läänin vaalipiirit;

2. läntinen vaalialue, johon kuuluisivat Turun läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri ja Hämeen läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri;

3. itäinen vaalialue, johon kuuluisivat Kymen, Mikkelin, Kuopion, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänin vaalipiirit; sekä

4. pohjoinen vaalialue, johon kuuluisivat Vaasan, Oulun ja Lapin läänin vaalipiirit.

Ehdokkaat asetettaisiin pääsääntöisesti vaalialueittain, mutta puolue, vaaliliitto tai yhteislista voisi niin päättäessään asettaa kuitenkin vaihtoehtoisesti ehdokkaansa valtakunnallises-

ti. Yksittäiset valitsijayhdistykset olisivat kuitenkin aina vaalialuekohtaisia. Ehdokasasettelua ja sen vaihtoehtoja käsitellään lähemmin jäljempänä.

Myös vaalin tulos määräytyisi puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan sisäisesti jossakin määrin eri tavalla riippuen siitä, ovatko ehdokkaat olleet vaalialuekohtaisia vai valtakunnallisia, mitä käsitellään myös lähemmin jäljempänä.

Vaalien teknistä toteuttamista varten maa olisi lisäksi jaettuna 15 vaalipiiriin sen mukaisesti kuin kansanedustajain vaaleista annetun lain 1 §:ssä säädetään. Vaalipiirien keskuslautakunnat huolehtisivat muun muassa vaalipiirissä annettujen äänten laskennasta. Kukin kunta olisi lisäksi jaettuna äänestysalueisiin sen mukaan kuin siitä kunnallisvaalilain (361/72) 3 §:ssä säädetään. Äänestysalueiden vaalilautakunnat huolehtisivat normaaliin tapaan muun muassa vaalitoimituksen järjestämisestä äänestysalueissa äänestyspäivänä.

Äänioikeus

Äänioikeuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa tulisi Suomen kansalaisten osalta määräytyä samojen perusteiden mukaan kuin muissa valtiollisissa vaaleissa ja neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä. Säännökset asiasta ovat valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ssä. Äänioikeutettuja olisivat tämän mukaan kaikki ennen vaalivuoden alkua 18 vuotta täyttäneet maan kansalaiset. Jos mainitun ikävaatimuksen täyttävä Suomessa vakinaisesti asuva ulkomaalainen saa Suomen kansalaisuuden ennen vaaliluetteloiden laatimista, hän tulee äänioikeutetuksi.

Kuten edellä on todettu, unionisopimus edellyttää, että jäsenvaltiot myöntävät äänioikeuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kaikille asianomaisessa maassa pysyvästi asuville EU:n toisen jäsenvaltion kansalaisille samoin ehdoin kuin omille kansalaisilleen. Direktiivi sisältää tarkemmat säännökset unionin kansalaisten äänioikeudesta. Nämä säännökset ovat sitovia, joten Suomessa toimitettavia Euroopan parlamentin edustajien vaaleja koskevat säännökset on laadittava niiden mukaisiksi.

Kaikilla unionin kansalaisilla, joilla on kotikuntalaisia (201/94) tarkoitettu kotikunta Suomessa, olisi äänioikeus samoin edellytyksin kuin Suomen kansalaisella, jolleivät he ole

menettäneet äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kotivaltiossaan. Näin ollen käytännöllisesti katsoen kaikki ennen vaalivuoden alkua 18 vuotta täyttäneet unionin kansalaiset, jotka vaaliluetteloa laadittaessa asuvat pysyvästi Suomessa, voisivat Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa äänestää täällä.

Direktiivistä seuraa, että samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tästä johtuu, että unionin kansalaisen on tehtävä ajoissa ennen vaaleja tätä tarkoittava valinta. Direktiivissä on yksityiskohtaiset säännökset tämän velvollisuuden täyttämiseksi, samoin kuin jäsenvaltioiden välisestä tietojen vaihdosta äänioikeuden käyttöä koskeissa asioissa.

Äänioikeuden käyttämisen edellytyksenä olisi unionin kansalaisen osalta, että hän on kirjallisesti asianomaiselle rekisteritoimistolle ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa Suomessa. Tämä ilmoitus voitaisiin tehdä jo muuttoilmoituksen yhteydessä, mutta se voitaisiin tehdä myöhemminkin. Ilmoituksen saisi koska tahansa peruuttaa. Ilmoituksen tekemiseksi käyttöön otettavat lomakkeet tulisi laatia kielillä, joita ilmoituksen tekijät voivat ymmärtää.

Vuoden 1993 Euroopan parlamentin päätöslauselmassa asetettu edellytys myöntää äänioikeus sellaisille kolmansien maiden kansalaisille, joilla valtiollisissa vaaleissa jo on äänioikeus, ei edellytä muutoksia Suomen vaalilainsäädäntöön, koska täällä pysyvästi asuvilla ulkomaalaisilla on äänioikeus maassa tietyin edellytyksin vain kunnallisvaaleissa.

Vaalikelpoisuus

Vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa määräytyisi pääsääntöisesti samojen periaatteiden mukaisesti kuin vaalikelpoisuus muissakin yleisissä vaaleissa. Äänioikeutetut olisivat tämän mukaisesti myös oikeutettuja asettumaan vaaleissa ehdokkaiksi. Suomen kansalaiset olisivat vaalikelpoisia asuinpaikkaansa katsomatta eli myös asuessaan ulkomailla.

Maastrichtin sopimus edellyttää, että jäsenvaltiot myöntävät myös vaalikelpoisuuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kaikil-

le asianomaisessa maassa pysyvästi asuville unionin kansalaisille samoin ehdoin kuin omille kansalaisilleen. Direktiivi sisältää tätäkin oikeutta koskevia tarkempia säännöksiä.

Vaalikelvottomuus määräytyisi Suomen kansalaisten osalta samoin kuin kansanedustajain vaaleissa. Holhouksenalaiset ja sotilaat eivät tämän mukaan voisi olla ehdokkaina.

Vaalisäädöksen 6 artiklasta seuraa, että eräiden virkojen tai tointen haltijat eivät voi olla edustajina Euroopan parlamentissa, koska viran tai toimen hoidon ei katsota soveltuvan yhteen Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa. Nämä virat ja toimet mainitaan kohdassa 2.2.

Kansallisessa lainsäädännössä voidaan muidenkin virkojen tai tointen osalta säätää vastaavasta yhteensopimattomuudesta. Näin ehdotetaan myös meneteltäväksi niiden korkeiden virkojen ja tointen suhteen, joiden haltijat valtiopäiväjärjestyksen mukaan eivät voi olla kansanedustajina. Tällaisia virkoja ja toimia ovat oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin sekä korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen virat, kuten myös eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen ja tasavallan presidentin toimet. Yhteensopimattomien virkojen tai tointen haltijat voisivat kyllä asettua ehdokkaaksi vaaleissa, mutta heidän tulisi luopua virastaan tai toimestaan, jos heidät valittaisiin edustajaksi Euroopan parlamenttiin.

Kahdessa eri jäsenvaltiossa ei direktiivin mukaan saa samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan asettua ehdokkaaksi. Direktiiviin sisältyy myös tämän kiellon valvontaa koskevia säännöksiä, kuten myös säännöksiä siitä, mitä tulee ottaa huomioon vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi ehdokkaaksi asetuttaessa.

Kaksoismandaatti

Vaalisäädöksen 5 artiklan mukaan Euroopan parlamentin jäsenenä voi olla jäsenvaltion kansanedustuslaitoksen jäsen. Vaalisäädöksen 6 artiklassa on lueteltu tehtävät, joissa olevia ei voi olla jäsenenä Euroopan parlamentissa. Vaikka jäsenvaltiot voivat, kunnes yhdenmukainen vaalimenettely tulee voimaan, kansallisin vaalisäännöksiin määrätä, missä muissa tehtävissä toimiminen on ristiriidassa parlamentin jäsenyyden kanssa, on katsottu, että

kansallisin säännöksiin ei voida kieltää kansanedustajaa olemasta myös Euroopan parlamentin jäsenenä. Tämä johtuu siitä, että vaalisäädöksen säännökset ovat sitovia. Kuitenkin Belgian, Espanjan ja Kreikan vaalilainsäädännössä tällainen kaksoismandaatti on nimenomaisesti kielletty ja Ranskassakin on kansalliskokouksen käsiteltävänä tätä tarkoittava lakialoite. Oikeudellisesti kieltoa ei voida asettaa, mutta Euroopan komissio ei kuitenkaan ole haastanut jäsenvaltioita EY:n tuomioistuimeen kaksoismandaatin kieltämisen johdosta. Tätä tuskin tapahtuukaan, jollei Euroopan parlamentti sitä vaadi. Kun Euroopan parlamentti puolestaan suhtautuu kielteisesti kaksoismandaattiin, asiaan tuskin puututaan.

Vuonna 1986 Euroopan parlamentissa Belgian lainsäädännön suhteen tehtyyn kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa Euroopan komissio on perustellut asiaan puuttumattomuuttaan sillä, että suurimmat poliittiset puolueet ovat jäsenvaltioissa pyrkineet olemaan rohkaisematta kaksoismandaattiin, jolleivät jopa ole sitä kieltäneet. Euroopan parlamentin piirissä lähdetäänkin siitä, että asia tulisi jäsenmaissa hoitaa poliittisin päätöksin. Käytännössä kaksoismandaatti onkin vain pienellä osalla, tällä hetkellä runsaalla 30:llä eli noin 5 %:lla Euroopan parlamentin jäsenistä.

Uuden jäsenvaltion, joka ei järjestä Euroopan parlamentin edustajien vaaleja jo ennen jäsenyyden toteutumista, mikä liittymisasiakirjojen mukaan olisi mahdollista, edellytetään kuitenkin valitsevan ensimmäiset edustajat Euroopan parlamenttiin kansanedustuslaitostensa piiristä sen tekemällä päätöksellä. Tästä seuraa, että kaikilla ensimmäisillä Suomesta valituilla edustajilla Euroopan parlamentissa tulee olemaan kaksoismandaatti niin kauan kuin he ovat valituiksi tultuaan vielä eduskunnan jäseninä. Liittymissopimus ei edellytä, että he valituiksi tultuaan pysyvät kansanedustajina, kunnes ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit on Suomessa toimitettu, joten valitut edustajat voivat valituiksi tultuaan joko vaaleissa jäädä tai ehdokkaaksi asettumatta jättäytyä eduskunnan ulkopuolelle taikka pyynnöstään saada eduskunnan päätöksellä valtiopäiväjärjestyksen 10 §:n perusteella vapautuksen toimestaan.

Koska Euroopan parlamentin jäsenyyteen liittyy, paitsi osallistuminen parlamentin täysistuntoihin, myös osanotto pysyvien komiteoiden ja puolueyhmiin kokouksiin, joutuu par-

lamentin edustaja pelkästään näihin kokouksiin osallistumisen vuoksi olemaan poissa valtiopäivätoimista eduskunnassa yleensä vähintään 200 päivää vuodessa. Tällainen poissaolo haittaa pitempään jatkuessaan huomattavasti normaalia eduskuntatyöskentelyä, minkä vuoksi on selvää, että kaksoismandaatti ei hyvin sovellu Suomen pysyvään Euroopan parlamentin edustusjärjestelmään. Kun kaksoismandaattia kuitenkaan ei voi lailla kieltää, asiassa tulisi voida päästä tyydyttävään ratkaisuus poliittisin päätöksin. Tässä suhteessa voitaisiinkin menetellä niin kuin useissa muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa eli järjestää asia puolueiden tai niiden eduskuntaryhmien säännöissä. Puolueet jättäisivät jäsentensä valittavaksi, kumman toimen he haluavat ottaa hoitaakseen, jos ovat tulleet valituiksi sekä eduskuntaan että Euroopan parlamenttiin.

Eduskunta voi kuitenkin väliaikaisjärjestelyssä ja myöhemmässäkin mahdollisessa kaksoismandaattitapauksessa edustajan pyynnöstä eduskunnan työjärjestyksen 64 §:n mukaisesti myöntää edustajalle vapautta valtiopäivätoimista viikoksi kerrallaan tai välttämättömästä syystä pidemmäksi ajaksi, jotta hän voi hoitaa Euroopan parlamentin edustajan toimesta johtuvat tehtävänsä. Tällaisesta tilapäisestä järjestelystä ei aiheutuisi eduskuntatyölle olennaista hankaluutta, jos ensimmäiset suorat vaalit voidaan järjestää mahdollisimman pikaisesti. Sen sijaan järjestelmää, jossa varamies tulisi eduskuntaan edustajan sijaan koko siksi ajaksi, kun hän hoitaa edustajantointaan Euroopan parlamentissa, tulisi väliaikaisenakin järjestelynä välttää siihen liittyvien periaatteellisten kysymysten vuoksi. Tarvittaessa olisi muussa yhteydessä selvitettävä varamiesjärjestelmän käyttöön ottamista pysyvästi ja myös muissa estyneisyystapauksissa, kuten esimerkiksi ministerin toimen hoitamisen vuoksi.

Halukkuuteen ottaa kaksoismandaatti hoitaakseen voidaan vaikuttaa myös sillä, että edustajan palkkiota koskevin säännöksiin kaksoismandaatti tehdään mahdollisimman vähän houkuttelevaksi. Tämän johdosta ehdotetaan, että edustajalta, joka on valittu edustajaksi Euroopan parlamenttiin, pidätettäisiin kaksi kolmattaosaa hänelle edustajanpalkkiosta annetun lain mukaan tulevasta palkkiosta.

Ehdokasasettelu

Rooman sopimuksen 137 artiklan mukaan

Euroopan parlamentin jäsenet edustavat jäsenvaltioiden kansoja. Myös valtiovalta Suomessa kuuluu hallitusmuodon 2 §:n 1 momentin mukaan kansalle, jota edustaa valtiopäiville koontunut eduskunta. Kansanvaltaisuuden periaate onkin Suomessa aina ollut lähtökohtana vaalien ehdokasasettelua koskevia säännöksiä laadittaessa ja eri aikoina uudistettaessa.

Kun vain pieni osa kansasta kuuluu jäsenenä poliittisiin puolueisiin, on oikeudella perustaa valitsijayhdistyksiä haluttu varmistaa kaikille kansalaisille tasapuolinen mahdollisuus vaikuttaa vaalien ehdokasasetteluun. Toisaalta puolueet voivat asettaa ehdokkaansa suoraan valitsijayhdistyksiä perustamatta, joskin niidenkin on asetettava ehdokkaat jäsenistönsä kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla eli puolueiden sisäisin jäsenäänestyksin. Eduskuntavaaleissa jäsenäänestyksestä edellytetään määräyksiä puolueiden säännöissä. Siltä osin kuin säännöissä ei ole asiasta määräyksiä, tulee sovellettavaksi, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 26 b—26 f §:ssä säädetään (lain 26 a §:n 3 momentti).

Puolueita on tällä hetkellä puoluerekisterissä yhteensä 20. Puolueen perustamiseksi edellytetään puoluelain (10/69) 2 §:n mukaan 5000 eduskuntavaaleissa vaalioikeutettua kannattajaa. Valitsijayhdistyksen perustamiseen tarvitaan eduskuntavaaleissa kansanedustajain vaaleista annetun lain 31 a §:n mukaan vähintään 100 saman vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä ja kunnallisvaaleissa kunnallisvaalilain 20 §:n 1 momentin mukaan pääsääntöisesti vähintään 10 äänioikeutettua kunnan jäsentä. Tasavallan presidentin vaalissa on hallitusmuodon 23 a §:n mukaan sellaisen puolueen ohella, jonka ehdokaslistalta on viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa valittu vähintään yksi kansanedustaja, 20 000 vaalioikeutetulla henkilöllä oikeus asettaa ehdokas presidentiksi. Tällaisin edellytyksin on Suomessa turvattu kansanvaltaisuus yleisten vaalien ehdokkaiden asettelussa.

Yleisten vaalien vaalijärjestelmään kuuluu lisäksi, että puolueet voivat ehdokkaita asettaessa yhtyä vaaliliitoiksi ja valitsijayhdistykset antaa yhteislistan.

Yleiset vaalit ovat Suomessa olleet henkilövaaleja jo yli 40 vuoden ajan. Vuonna 1953 luovuttiin kunnallisvaaleissa ja vuonna 1954 eduskuntavaaleissa lopullisesti siihen saakka käytössä olleesta suppeiden pitkien listojen käytöstä. Näin ollen pitkät listat ovat jo vieraat poliittiselle perinteellemme.

Pitkien listojen järjestelmän on katsottu lisäävän puoluesidonnaisuutta. Listavaalien uudelleen käyttöön ottamiselle ei kansanvaltaisuuden kannalta ole esitettävissä kestäviä perusteita. Kun meillä käytössä olevassa toimivassa ja selväpiirteisessä henkilövaalissa ei ole voitu osoittaa olevan sellaisia puutteita, että se tulisi korvata listavaalilla, on täysi syy rakentaa myös Euroopan parlamentin edustajien vaalien ehdokasasettelu muistakin yleisistä vaaleista tutun henkilövaalin pohjalta.

Esityksessä ehdotetaan, että ehdokkaita Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa voisivat asettaa puolueet ja valitsijayhdistykset. Puolueet voisivat yhtyä vaaliliitoiksi ja valitsijayhdistykset antaa yhteislistoja. Jos puolueet yhtyisivät jollakin vaalialueella vaaliliitoksi, vastaava vaaliliitto olisi kuitenkin solmittava kaikilla vaalialueilla, joilla nämä puolueet asettavat ehdokkaita.

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi vaalialueella vaadittaisiin vähintään 500 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistykset voisivat yhtyä yhteislistaksi. Yhteislistalla tulisi olla yhteinen nimitys, josta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä yhteislistan nimityksestä säädetään kansanedustajain vaaleista annetussa laissa. Ehdokaslistojen yhdistelmään tulisi yhteislistan tai yhteislistaan yhtyneen valitsijayhdistyksen yläpuolelle merkittävä selvästi yhteislistan nimitys.

Puolueen ehdokkaat olisi asetettava jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Jos puolueessa on kaksi tai useampia piirijärjestöjä samalla vaalialueella tai jos ehdokkaat asetetaan valtakunnallisesti, piirijärjestöjen olisi sovittava, miten puolueen ehdokkaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voisi sopia asiasta, ratkaisisi puolueen hallitus asian.

Muutoin ehdokkaiden asettamisesta olisi eräin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ehdokkaat asetettaisiin kuitenkin joko vaalialueittain tai valtakunnallisesti. Vaikka vaalien tulos määräytyisi yhden vaalipiirin perusteella, on valittavien edustajien alueellisen jakautumisen kannalta tarpeen pyrkiä asettamaan ehdokkaita eri puolilta maata vaalialueittain.

Pääsääntöiseksi tarkoitettussa vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa sama henkilö saisi olla

ehdokkaana ainoastaan yhdellä vaalialueella, mikä vastaisi eduskuntavaaleissa omaksuttua järjestelyä, jossa sama henkilö voi olla ehdokkaana vain yhdessä vaalipiirissä. Puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla saisi olla kullakin vaalialueella enintään kahdeksan ehdokasta.

Vaalialueen keskuslautakunnan tehtävänä olisi vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa hoitaa ne tehtävät, jotka kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan kuuluvat vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Lähinnä sellaisten pienten puolueiden ja muiden ryhmien vuoksi, joilla näyttäisi olevan mahdollisuus saada vain yksi ehdokas valituksi, on tärkeätä, että pelkkä ehdokasasettelu, huomioon ottaen puolueen kannatuksen keskittymisen, ei ennalta määräisi, miltä vaalialueelta asetettu ehdokas tulee valituksi. Tämän vuoksi on harkittu aiheelliseksi sallia myös valtakunnallinen ehdokasasettelu. Tällaisessa ehdokasasettelussa tulisi samat henkilöt asettaa ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita. Näitä ehdokkaita saisi puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla olla enintään valittavien määrä eli kuusitoista.

Puolueen piiriasiamiehen tai, jos vaaliliitto on muodostettu, puolueiden piiriasiamiesten yhdessä taikka yhteislistan asiamiehen olisi jätettävä valtakunnallisessa ehdokasasettelussa ehdokaslistojen julkaisemista koskeva hakemuksensa ja ilmoitus vaaliliitosta ja yhteislistasta Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle. Tämä käsitelisi ja hyväksyisi kaikkien vaalialueiden hakemusasiakirjat sekä arpoisi puolueiden ja yhteislistojen järjestyksen kaikkien vaalialueiden ehdokaslistojen yhdistelmiä varten. Ehdokkailla olisi valtakunnallisessa ehdokasasettelussa samat numerot kaikilla vaalialueilla, joilla niillä olisi ehdokkaita.

Ehdokaslistojen yhdistelmässä olisivat vasemmalta lukien ensiksi valtakunnalliset ehdokkaat. Näistä puolueet ja vaaliliitot olisivat Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan arpomassa järjestyksessä ennen yhteislistojen ehdokkaita. Puolueen nimen, vaaliliittoa koskevan maininnan tai yhteislistan nimityksen jäljessä tulisi olla sulkeissa merkintä, josta ilmenee, että kysymyksessä on valtakunnallinen ehdokasasettelu. Valtakunnallisten ehdokkaiden jälkeen olisivat ehdokaslistojen yhdistelmässä vaalialuekohtaiset ehdokkaat vaalialueen keskuslautakunnan arpomassa järjestyksessä vasemmalta oikealle siten, että ensin

olisivat puolueet ja vaaliliitot, sitten yhteislistat ja lopuksi yksittäiset valitsijayhdistykset.

Vaalimenettely

Euroopan parlamentin edustajien vaaleja ei yleensä voi yhdistää toisiin vaaleihin. Vaali toimitetaan pysyvässä järjestelmässä kesäkuussa, kun eduskuntavaalit yleensä ovat maaliskuussa, kunnallisvaalit lokakuussa ja tasavallan presidentin vaali tammi- helmikuussa. Näin ollen vaalit toimitettaisiin pääsääntöisesti erillisinä.

Ehdotuksen mukaan vaalit toimitettaisiin normaaliin tapaan äänestysalueissa, minkä lisäksi niihin voitaisiin osallistua totuttuun tapaan ennakolta niin hyvin kotimaassa kuin ulkomaillakin eli postitoimipaikoissa, laitoksissa, kotona, laivoissa tai edustustoissa.

Vaalipäiväksi ehdotetaan sitä sunnuntaita, joka sattuu Euroopan unionin neuvoston määräämään ajanjaksoon. Yksipäiväisiin vaaleihin siirryttäessä äänestyspäiväksi on meillä vakiintunut sunnuntai.

Ennakoöäänestys olisi vastaavalla tavalla lyhennetty kuin neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi ja tasavallan presidentin kaksivaiheisessa suorassa kansanvaalissa eli alkaisi vasta 11. päivänä ennen vaalitoimitusta. Kotimaassa ennakoöäänestysaikaan sisältyy tällöin yksi viikonloppu ja ulkomailla yksi lauantai-päivä.

Vaalien tuloksen laskentatapa

Edustajanpaikat jaettaisiin ehdotuksen mukaan puolueiden, vaaliliittojen, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten kesken niiden koko maassa yhteensä saamien äänimäärien mukaan maan ollessa yhtenä vaalipiirinä. Jako toimitettaisiin meillä yleisissä vaaleissa tutuksi tulleen d'Hondtin laskentamenetelmän mukaisesti. Kukin puolue tai muu vertailtava ryhmä saisi niin monta paikkaa kuin sille sen saamien äänimäärien mukaan suhteellisesti kuuluu. Vertailu toimitettaisiin vertauslukuvin siten, että ensimmäiseen paikkaan oikeuttava vertausluku olisi puolueen tai muun ryhmän hyväksi annettujen äänien koko lukumäärä, toiseen oikeuttava puolet siitä, kolmanteen yksi kolmannes ja niin edespäin. Valitsijayhdistyksen ehdokkaan

vertausluku olisi hänen saamansa äänimäärä. Kaikki 16 paikkaa jaettaisiin puolueille, vaaliliitoille, yhteislistoille ja valitsijayhdistyksille vertauslukujen suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Kunkin puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan sisäisesti paikat jakautuisivat eri tavalla riippuen siitä, onko ehdokkaat asetettu vaalialueittain vai valtakunnallisesti.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa paikat jakautuisivat vaalialueille samassa suhteessa kuin asianomaisen puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaille koko maassa annetut äänät jakautuvat vaalialueiden kesken. Kultaakin vaalialueelta, jolta puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi useampia edustajia, nämä edustajat valittaisiin heidän saamiensa henkilökoh- taisten äänimäärien suuruuden mukaisessa jär- jestyksessä.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa edus- tajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisäisesti sen ehdokkaiden kai- killa vaalialueilla yhteensä saamien henkilökoh- taisten äänimäärien suuruuden mukaisessa jär- jestyksessä.

Liittymissopimuksen edellyttämä ensimmäisten edustajien vaali

Liittymissopimuksessa edellytetään, että sii- hen asti, kunnes ensimmäisten suoralla vaalilla valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa, edustajina Euroopan parlamentissa toimisivat eduskunnan keskuu- destaan valitsemat 16 kansanedustajaa.

Tämä järjestely johtuu siitä, että jäsenyyttä hakeneissa maissa ei välttämättä ole varaudut- tu valitsemaan edustajia Euroopan parlament- tiin siten, että suorissa kansanvaaleissa valitut edustajat voisivat ottaa osaa parlamentin työ- kentelyyn heti jäsenyyden tultua voimaan. Itä- valta on kuitenkin esittänyt toivomuksen saada toimittaa ensimmäiset Euroopan parlamentin edustajien vaalit jo ennen jäsenyyden voimaan- tuloa, minkä johdosta kaikki muutkin sen kanssa samanaikaisesti jäsennyttä tavoittelevat maat voivat liittymisasiakirjojen mukaan toi- mittaa suoran vaalin jo tämän vuoden aikana. Tällaiseen menettelyyn ei meillä kuitenkaan ole varauduttu, vaan ensimmäiset suorat vaalit valmistaudutaan Suomessa pitämään myöhem- min tähän varattuna kahden vuoden siirtymä- aikana.

Jos eduskunta ei olisi ensimmäisiksi Euroo- pan parlamentin jäseniksi valittavista yksimie- linen, toimittaisivat vaalin valitsijamiehet. Jos nämäkään eivät olisi valittavista yksimielisiä, vaali toimitettaisiin suhteellisen vaalitavan mu- kaan. Vastaavaa menettelyä käyttäen täytettäi- siin myös avoimeksi joutunut edustajan paikka. Vastaavaa vaalitapaa noudattaen valitaan eduskunnassa muun muassa edustajat Euroo- pan neuvoston parlamentaariseen yleiskokouk- seen.

Ensimmäisten suorien vaalien ajankohta

Liittymissopimuksen mukaan Suomen on Euroopan unionin jäseneksi liittymistä seuraa- van kahden ensimmäisen vuoden aikana toimi- tettava ensimmäiset Euroopan parlamentin edustajien suorat vaalit vaalisäädöksen mukai- sesti.

Vaihtoehtoisesti vaalit voidaan toimittaa jo kuluvan vuoden aikana sopimuksen allekirjoit- tamisen ja sen voimaantulon välisenä aikana noudattaen liittymisasiakirjan pöytäkirjaan n:o 8 sisällytettyjä määräyksiä. Näissä määrä- yksissä edellytetään mainitun vaalisäädöksen noudattamista ja toistetaan unionin kansalaisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta anne- tun direktiivin keskeinen sisältö. Erityisesti säädetään, että vuoden 1994 Euroopan parla- mentin edustajien vaaleissa jossakin jäsenval- tiossa jo äänestänyt tai ehdokkaana ollut hen- kilö ei saa äänestää eikä asettua ehdolle enää näissä vaaleissa.

Kuten edellä on todettu, meillä ei ole varau- duttu vaalien toimittamiseen ennen jäsenyyden voimaantuloa. Näin ollen vaalit tulevat toimi- tettaviksi liittymissopimuksen mukaisen määrä- ajan puitteissa eli vuosien 1995—1996 aikana, edellyttäen, että jäsenyys tulee voimaan 1 päi- vänä tammikuuta 1995.

Nämä vaalit voidaan toimittaa joko erillisinä vaaleina tai yhdistäen ne joihinkin toisiin vaa- leihin tai neuvoa-antavaan kansanäänestyk- seen. Vaalitoimitusten yhdistämisellä saavutet- taisiin kertaluonteinen, lähes 100 miljoonan markan suuruinen säästö ja varmistettaisiin riittävä osanotto vaaleihin. Vuoden 1995 edus- kuntavaaleihin vaaleja ei enää ehditä yhdistä- mään. Sen sijaan vaalit voidaan yhdistää vuo- den 1996 kunnallisvaaleihin. Yhdistämällä vaa- lit kunnallisvaaleihin varmistettaisiin myös se, että vaalien valmistelulle ja ehdokasasettelulle

jää riittävä aika. Tämän johdosta ehdotetaan, että ensimmäiset suorat vaalit toimitettaisiin 20 päivänä lokakuuta 1996 pidettävien kunnallisvaalien yhteydessä. Vaalien yhdistäminen edellyttää eräitä erikseen annettavia teknisiä menettelysäännöksiä.

3.2.2. Edustajien toimintaedellytykset

Toimintaympäristö

Euroopan parlamentin jäsenten kalenteri on vuodesta toiseen ja kuukausittain hyvin samanlainen. Lomakuukautena on elokuu ja suurelta osaltaan kokoukseton on yleensä myös vaalivuoden toukokuu ja suurin osa kesäkuusta. Muuna aikana on erilaisia kokouksia lähes viikottain, keskimäärin kolme viikkoa neljästä joka kuukausi. Matkustaminen kotikaupungin, Strasbourgin, Brysselin ja Luxemburgin välillä on vilkasta.

Euroopan parlamentin täysistunnot pidetään pääsääntöisesti Strasbourgissa Palais de l'Europe, mutta uuden kokousrakennuksen rakentaminen on jo alkanut. Brysseliin valmistuneessa kokousrakennuksessa pidetään nykyisin vuosittain yksi ylimääräinen istunto. Täysistunnot kestävät tavallisimmin työviikon eli viisi päivää kerrallaan. Parlamentin sihteeristöstä suurin osa työskentelee puolestaan Luxemburgissa, joskin huomattava osa siitä on jo Brysselissä. Täysistuntojen aikana sihteeristökkin matkustaa Strasbourgiin.

Täysistuntoviikon lisäksi Euroopan parlamentin jäsenten kuukausittaiseen ohjelmaan kuuluu yleensä kaksi 3—4-päiväistä komiteaviikkoa Brysselissä jossakin tai joissakin parlamentin 18 pysyvistä komiteasta. Parlamentin jäsen on yleensä jäsenenä kahdessa komiteassa. Lisäksi on yksi 2—5-päiväinen ryhmäviikko yleensä Brysselissä, minkä lisäksi poliittiset ryhmät, joita nykyisin on kahdeksan, kokoontuvat myös täysistuntoviikolla Strasbourgissa, yleensä maanantaisin ennen istuntoa, mutta myös myöhemmin viikon aikana. Lisäksi kuuluvat Euroopan parlamentin jäsenen työhön osallistumiset jonkin mahdollisen väliaikaisen tutkintavaliokunnan, erilaisten epävirallisten yhteistyöryhmien ja ryhmien kansallisten valtuuskuntien kokouksiin sekä osallistumiset parlamentin järjestämiin työ- ja tutustumismatkoihin.

Euroopan parlamentin sihteeristön ohella Euroopan parlamentin jäsenillä on käytettävissä

sään poliittisten ryhmiensä sihteeristöt. Ryhmiensä sihteeristöön kuuluu nykyisin noin 500 toimihenkilöä. Suurimmissa ryhmissä yhden henkilön vastuulla on seurata yhden komitean työtä, mutta pienimmissä ryhmissä saman henkilön vastuulla voi olla 3—4 komiteaa.

Jäsenvaltioiden vastuulla ei ole järjestää sihteerinpalveluja maasta valituille Euroopan parlamentin edustajille. Edustajien tulee huolehtia tästä itse, mihin tarkoitukseen he saavat Euroopan parlamentilta jäljempänä ilmenevän kulukorvauksen.

Euroopan parlamentin ja kansallisten kansanedustuslaitosten välisiä suhteita hoidetaan pääasiassa valiokuntayhteistyön kautta ja siten, että kansalliset poliittiset ryhmittymät pitävät yhteyttä Euroopan parlamentin ryhmiin.

Edustajien palkkiot, korvaukset ja eläkkeet

Euroopan parlamentin jäsenet saavat palkkansa omasta jäsenvaltiostaan saman suuruisena kuin kansallisella tasolla työskentelevät kansanedustajat, lukuun ottamatta kuitenkin kansallisella tasolla maksettavia erityislisiä. Näin ollen heidän palkkansa vaihtelevat huomattavasti riippuen siitä, mistä maasta heidät on valittu. Myös verotus tapahtuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Euroopan parlamentin jäsenet saavat parlamentilta kuitenkin korvausta kulujensa peittämiseksi. Seuraavat korvaukset ovat nykyisin käytössä:

1. Yleinen kulukorvaus, jonka määrä on 2 732 ecua (noin 15 900 Suomen markkaa) kuukaudessa. Se on tarkoitettu peittämään toimistokuluja, puhelin- ja postikuluja sekä matkakuluja kotimaassa. Jos parlamentin jäsen on jättänyt osallistumatta puoleen täysistunnoista, kulukorvaus puolitetaan;

2. (a) Yhtenäistariffin mukainen matkakorvaus, jonka suuruus on 400 ensimmäiseltä kilometriltä 0,73 ecua (4,25 mk) ja seuraavilta kilometreiltä kultakin 0,37 ecua (2,15 mk) korvaamaan matkakulut unionin alueella parlamentin virallisiin kokouksiin osallistumiseksi;

2. (b) Jos virallinen kokous pidetään unionin alueen ulkopuolella, parlamentin jäsen voi saada siitä eri korvauksen matkalippua vastaan;

3. Matkakorvaus, jonka suuruus on 3 000 ecua (17 460 mk) vuodessa missä tahansa osassa maailmaa, kunhan kysymys on matkustamisesta virkatehtävissä, esimerkiksi osallistumiseksi konferenssiin;

4. Päivärahan suuruus on 199 ecua (1 160 mk) vuorokaudessa EU:n alueella;

5. Tietoliikennekorvaus, jonka määrä on 1 000 ecua (5 820 mk) vuodessa, esimerkiksi tietyin edellytyksin tietokoneen hankintaan; ja

6. Sihteeristön palkkauksesta koituvat kulut, joita voidaan korvata parlamentaarikolle 7 468 ecua (43 460 mk) kuukaudessa tositteita vastaan.

Euroopan parlamentti myöntää huomattavaa tukea myös parlamentin poliittisille ryhmille. Myönnettävä tuki riippuu ryhmän jäsenten lukumäärästä ja on tarkoitettu korvaamaan ryhmien sihteeristöstä johtuvat kulut, muun poliittisen toiminnan kustannukset, tiedotustoiminnan kulut ja osittain myös tietokoneiden ja toimistoautomatiikan hankkimisesta tai välineistön vuokraamisesta ja ylläpidosta sihteeristölle aiheutuneet kulut.

Koska Suomesta valittujen Euroopan parlamentin jäsenten palkkaus on järjestettävä kansallisin säännöksiin, ehdotetaan säädettäväksi erityinen laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä. Sen mukaan olisi Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä soveltuvien osin voimassa, mitä edustajanpalkkiosta ja kansanedustajan eläkkeestä säädetään, kuitenkin siten, että ylimääräisiä kulukorvauksia, matkustamiskorvauksia ja päivärahaa ei suoritettaisi.

Kaksoismandaattitapausten varalta ehdotetaan edustajanpalkkiosta annettua lakia muutettavaksi siten, että Euroopan parlamenttiin edustajaksi valittu kansanedustaja saisi mainitun lain mukaisesta palkkiosta ja kulukorvauksesta vain yhden kolmasosan. Vertailun vuoksi todettakoon, että ministerinä toimivalta edustajalta pidätetään palkkiosta ja kulukorvauksesta puolet.

3.2.3. Ahvenanmaan edustus Euroopan unionissa

Ahvenanmaan maakunnalla on vahva sekä hallitusmuotoon että kansainvälisoikeudellisiin takeisiin tukeutuva asema. Suomen liittymissovimukseen sisältyvän pöytäkirjan mukaan Ahvenanmaan maakunta voi sovittujen erityisjärjestelyjen puitteissa joko tulla unionin osaksi tai jäädä sen ulkopuolelle. Mikäli maakunta päättyy siihen, että Suomen jäsenyys koskee myös sitä, siirtyy erityisjärjestelyistä huolimatta merkittävä osa maakunnan lainsäädäntöval-

taan kuuluvista asioista yhteisön lainsäädännön piiriin.

Vaikka sanotuilla näkökohdilla voidaan perustella maakunnan omaa suoraa edustautumista Euroopan unionissa esimerkiksi siten, että maakunta saisi yhden parlamenttipaikan Suomen kiintiöstä, ovat vastakkaiset perustelut painavampia. Ahvenanmaa on valtakunnan osa. Sen omaa paikkaa voidaan pitää maakunnan vähäisen asukasmäärän vuoksi epäoikeudenmukaisena. Lisäksi kaikki olennaiset itsehallintoon kuuluvat erioikeudet on Ahvenanmaata koskevan erillispöytäkirjan nojalla suojattu, eikä niihin voida ilman maakunnan suostumusta puuttua. Ahvenanmaa muodostaisi myös oman unionin ulkopuolisen veroalueensa. Oma paikka sopisi huonosti Euroopan parlamentin luonteeseen, koska parlamentti jakautuu ylikansallisiin puolueisiin eikä ole kansallisten kansanedustuslaitosten yhteiselin. Lisäksi Ahvenanmaalla on ainakin periaatteessa — esimerkiksi yhteistyössä jonkin valtakunnallisen puolueen kanssa — mahdollisuus saada edustaja valituksi myös normaaleissa vaaleissa.

Hallitus kuitenkin katsoo, että Ahvenanmaan maakunnan edustajalle tulevasta Suomen 17. edustajanpaikasta on heti käynnistettävä neuvottelut. Lisäksi hallitus huolehtii siitä, että maakunnan asema kansallisessa yhdentymiseen liittyvien asioiden valmistelussa ja etenkin lainsäädäntötyössä on riittävällä tavalla turvattava. Tätä tarkoittavat ehdotukset tehdään erikseen toisessa yhteydessä.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Kaikki Euroopan parlamentin edustajien vaalien kustannukset olisivat uusia kustannuksia, koska tällaisia vaaleja ei aikaisemmin ole sisällynyt poliittiseen järjestelmäämme. Jos vaalit toimitetaan erillisinä, on arvioitavissa, että niistä aiheutuisi valtiolle noin 100 miljoonan markan suuruinen kustannuserä. Tähän markkamäärään sisältyvät myös ne kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot, jotka korvattaisiin valtion varoista, sekä se noin 400 000 markan suuruinen kustannuserä, joka tarvitaan uudentyyppisten vaalien tekemiseksi tehokkaasti äänestäjille tunnetuiksi.

Kansanedustajain vaaleista annetun lain

102 §:ssä säädetään vaalikustannusten jakautumisesta valtion ja kuntien kesken. Vuonna 1991 toimitettujen kansanedustajain vaalien kustannukset olivat noin 82 miljoonaa markkaa, joista valtion osuus oli noin 43,6 miljoonaa markkaa. Vuoden 1992 kunnallisvaalien kustannukset olisivat noin 73,8 miljoonaa markkaa, josta valtion osuus oli noin 28,7 miljoonaa markkaa.

Jos Euroopan parlamentin edustajien vaalit järjestettäisiin valtiollisten vaalien tai kansanäänestyksen taikka kunnallisvaalien yhteydessä, olisivat kustannukset oleellisesti pienemmät. Nämä vaalit lisäisivät normaalien vaalikustannusten joitakin eriä, kuten henkilöstö-, painatus- ja tarvikemenoja sekä atk-kustannuksia. Kunnallisvaalien yhteydessä toimitettavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien kustannuksissa on huomioitava valtiollisten vaalien vaaliviranomaisten, vaalipiirien keskuslautakuntien menot. Vaalipiirien keskuslautakuntien menot tulisivat olemaan alle 10 miljoonaa markkaa. Keskuslautakuntien menot kasvaisivat vain muutamalla miljoonalla markalla, jos Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitettaisiin valtiollisten vaalien tai kansanäänestyksen yhteydessä.

Kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit liittyvät valtiolliseen päätöksentekoon, olisi valtion huolehdittava kaikista näiden vaalien järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista. Mainittua periaatetta noudatettaisiin vain silloin, kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan muista yleisistä vaaleista tai kansanäänestyksistä erillisinä. Vaalien tai kansanäänestysten yhteydessä järjestettävistä Euroopan parlamentin edustajien vaaleista kunnille aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia voidaan pitää siinä määrin vähäisinä, ettei niitä ole syytä korvata valtion varoista. Lisäksi valtion kustannusten erittelemisen kuntien kustannuksista olisi teknisesti vaikeaa. Kansanäänestyksistä aiheutuvien kustannusten jaosta valtion ja kuntien kesken on säädetty samalla tavalla.

Vaalijärjestelmiä kehitettäessä on vaaleista aiheutuvat kustannukset otettava huomioon. Tämä edellyttää toimenpiteitä koko vaalijärjestelmän edelleen kehittämiseksi. Vaalit ja kansanäänestykset tulevat lisääntyessään aiheuttamaan taloudellisia ongelmia myös puolueille ja muille poliittisille ryhmille. Vaalijärjestelmää kehitettäessä on tämäkin otettava huomioon ja riittävästi turvattava poliittisen kampanjoinnin taloudelliset edellytykset.

Euroopan parlamentin edustajien palkkioista

aiheutuisi vuosittain noin 5,8 miljoonan markan suuruiset kustannukset. Toisaalta siitä, että kansanedustajalta, joka on valittu myös edustajaksi Euroopan parlamenttiin, pidätettäisiin kaksi kolmattaosaa hänelle tulevasta palkkiosta ja kulukorvauksesta, aiheutuisi vuosittain säästöä noin 300 000 markkaa kutakin kaksoismandaattia hoitavaa edustajaa kohden. Aluksi, kun kaikki Euroopan parlamentin edustajat olisivat kansanedustajia, säästö olisi vuositasolla yhteensä noin 4,7 miljoonaa markkaa.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Euroopan parlamentin edustajien vaaleilla ei ole Suomessa organisaatio- eikä henkilöstövaikutuksia, koska vaaliviranomaisina toimisivat kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaiset toimielimet eikä uusia toimielimiä tarvittaisi.

4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Esityksen toteuttamisella olisi vaikutusta ennen kaikkea täällä vakinaisesti asuvien sellaisten Euroopan unionin kansalaisten asemaan, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Heillä olisi Suomessa toimitettavissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa niin halutessaan ääni-oikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin jäseniksi. Kuluvin vuoden toukokuun alun väestötietojen mukaan näistä oikeuksista voisi päästä osalliseksi noin 13 000 unionin kansalaista, jos myös Ruotsin ja Norjan kansalaiset otetaan huomioon.

5. Asian valmistelu

Lakiehdotukset on valmisteltu oikeusministeriön 25 päivänä helmikuuta 1993 asettamassa EY-vaalityöryhmässä. Saamansa toimeksiannon mukaisesti työryhmä on työnsä aikana kuullut eduskunnassa edustettuina olevia puolueita, eduskunnan pääsihteeriä ja Ahvenanmaan maakuntahallitusta sekä eräitä muita asiantuntijoita. Työryhmä jätti mietintönsä oikeusministeriölle 9 päivänä kesäkuuta 1994.

EY-vaalityöryhmän mietinnöstä on pyydetty lausunnot 40 eri taholta. Mietinnöstä annettiin kaikkiaan 24 lausuntoa. Niissä suhtauduttiin yleisesti ottaen myönteisesti työryhmän ehdotuksiin.

Työryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta esitys on laadittu virkatyönä oikeusministeriössä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus Euroopan unionin jäsenyyttä koskevan neuvoo-antavan kansanäänestyksen tuloksesta

Suomessa 16 päivänä lokakuuta 1994 toimitetussa neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi 56,9 % äänestäneistä kannatti Suomen liittymistä unionin jäseneksi. Tämän kansanäänestyksen tuloksen lisäksi esityksen hyväksyminen edellyttää kuitenkin vielä liittymissopimuksen hyväksymistä eduskunnassa ja EU:n jäsenvaltioiden parlamenteissa.

6.2. Riippuvuus Euroopan unionin jäsenyyttä koskevan neuvottelutuloksen hyväksymisestä

Eduskunta on 18 päivänä marraskuuta 1994 äänin 152—45 hyväksynyt Suomen liittymisen

Euroopan unionin jäseneksi. Tämän jälkeen Suomen EU-jäsenyys riippuu enää liittymissopimuksen ratifioinnista EU:n jäsenvaltioissa. Esitys voidaan hyväksyä kuitenkin jo edellä todetun eduskunnan päätöksen pohjalta, koska liittymissopimus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995 lukien niiden valtioiden osalta, jotka ovat tallettaneet ratifointiasiakirjansa.

6.3. Riippuvuus Ahvenanmaan liittymisestä Euroopan unioniin järjestettävän neuvoo-antavan kansanäänestyksen tuloksesta

Ahvenanmaalla järjestettiin 20 päivänä marraskuuta 1994 neuvoo-antava maakunnallinen kansanäänestys siitä, mitä maakuntapäivien pitää päättää Ahvenanmaan liittymisestä Euroopan unioniin. Kansanäänestyksessä 73,7 % äänioikeuttaan käyttäneistä ahvenanmaalaisista kannatti maakunnan liittymistä unioniin. Lopullisen päätöksen tekeminen maakunnan liittymisestä unioniin kuuluu maakuntapäiville.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista

1 §. Pykälässä todettaisiin, mistä Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa on kysymys, ja annettaisiin vaaleille nimi, *Euroopan parlamentin edustajien vaalit*, jota laissa jäljempänä käytettäisiin.

Vaalit toimitettaisiin joka viides vuosi. Kesäkuussa 1994 pidettyjen vaalien jälkeiset seuraavat vaalit ovat Euroopan unionin jäsenvaltioissa kesäkuussa 1999.

Parlamentin jäsenet on valittu suorilla vaaleilla vuodesta 1979 alkaen. Viiden vuoden vaalikaudesta säädetään vaalisäädöksen 3 artiklassa. Suomesta valittavien edustajien määrästä 16 puolestaan on säädetty vaalisäädöksen 2 artiklassa, sellaisena kuin se on muutettuna

Suomen ja muiden uusien jäsenvaltioiden jäseneksi liittymistä koskevassa liittymisasiakirjassa.

Kansalliset säännökset Euroopan parlamentin edustajien vaaleista olisivat voimassa, kunnes Rooman sopimuksen 138 artiklan 3 kohdassa edellytetyt unionin yhteneväistä vaalijärjestelmää koskevat säännökset on saatu aikaan.

2 §. Pykälään sisältyisi ensinnäkin viittaus-säännös, jonka mukaan se, mitä vaalioikeudesta kansanedustajain vaaleja varten säädetään, olisi voimassa äänioikeudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Asiasta on säädetty sekä valtiopäiväjärjestyksessä (VJ) että kansanedustajain vaaleista annetussa lain asiaa koskevissa säännöksissä. Näissä säännöksissä käytetään käsitettä "vaalioikeus" kuvaamaan niin sanottua aineellista äänioikeutta erotukseksi vaaliluetteloon kirjatusta niin sanotusta muodollisesta äänioikeudesta. Kunnallislain

16 §:ssä käytetään kuitenkin käsitettä ”äänioikeus” kuvaamaan myös aineellista äänioikeutta. Käsitteillä tarkoitetaan kuitenkin samaa, ja tässä esityksessä käytetään aineellisesta äänioikeudesta käsitettä äänioikeus.

Äänioikeutettu olisi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momentin mukaisesti asuinpaikkaan katsomatta, siis myös ulkomailla asuessaan, jokainen Suomen kansalainen, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt 18 vuotta. Saman pykälän 2 momentissa säädetään, missä tapauksissa Suomen kansalaiset kuitenkin ovat äänioikeutetuilla. Äänioikeuden menettää eräiden vaalirikosten johdosta aina kuudennen kalenterivuoden loppuun siitä lukien, kun lopullinen tuomio asiassa on annettu.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös unionin kansalaisten äänioikeudesta. Kun myös Suomen kansalaisista unionin jäsenyyden voimaan tultua tulisi ”unionin kansalaisia”, joudutaan laissa selvittämään käsitettä silloin kuin on kysymys ”muista” unionin kansalaisista joko toteamalla asia näin tai lisäämällä käsitteen unionin kansalainen jälkeen määre ”joka ei ole Suomen kansalainen”.

Säännös on unionin kansalaisten äänioikeutta koskevilta osiltaan laadittu niiden vaatimusten mukaiseksi, jotka Maastrichtin sopimus ja vuoden 1993 direktiivi asettavat. Unionin kansalaisilla, joilla on kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta Suomessa, olisi äänioikeus samoin ehdoin kuin Suomen kansalaisilla.

”Samoin edellytyksin” tarkoittaa tässä, että myös vaalivuoden aikana ennen vaaliluetteloiden vahvistamista tällä kotikunnan saaneet muut unionin kansalaiset kuin Suomen kansalaiset tulevat äänioikeutetuiksi, edellyttäen, että he ovat täyttäneet 18 vuotta ennen vaalivuoden alkua. He joutuvat tällöin käytännössä kuitenkin aina vaalipiiriin vaaliluetteloon ja voivat näin ollen äänestää vain ennakoöänessä. Tässä suhteessa he kuitenkin ovat samassa asemassa kuin ne Suomen kansalaiset, jotka vaalivuonna muuttavat takaisin maahan asutuaan ulkomailla niin kauan, että heillä ei ole äänestysalueen vaaliluetteloita laadittaessa huomioon otettavana ajankohtana, vaalien ajankohdasta riippuen joko vaalivuotta edeltäneen vuoden tai vaalivuoden alussa ollut kotikuntaa tai aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaista kotipaikkaa Suomessa.

Muun unionin kansalaisen ottaminen vaaliluetteloon edellyttää, kuten jäljempänä 11 §:n 2

momentissa säädettäisiin, että hän on kirjallisesti ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan vain Suomessa.

Myös unionin kansalainen voi kuitenkin kotivaltiossaan voimassa olevien säännösten mukaan olla menettänyt äänioikeutensa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Tällöin hänellä ei olisi äänioikeutta Suomessakaan toimitettavissa vastaavissa vaaleissa. ”Samoin edellytyksin”-määre tarkoittaa tässä myös sitä, että muut unionin kansalaiset voivat menettää äänioikeutensa Suomessa tekemänsä vaalirikoksen johdosta.

Pykälän 2 momenttiin on kirjattu vaalisäädöksen 8 artiklan mukainen kiello äänestää samoissa Euroopan parlamentin vaaleissa kahdessa eri jäsenvaltiossa. ”Samojen vaalien” käsite ulottuu myös Suomen ensimmäisiin suoriin Euroopan parlamentin edustajien vaaleihin sillä tavoin, että vuonna 1994 toimitetuissa Euroopan parlamentin vaaleissa jossakin jäsenvaltiossa jo äänestänyt ei voi äänestää meillä toimitettavissa vaaleissa. Liittymisasiakirjan pöytäkirjan n:o 8 liitteen 3 artiklassa on nimienomaisesti todettu, että henkilöllä ei ole äänioikeutta jäsenyyttä hakeneessa valtiossa liittymisasiakirjan allekirjoittamisen ja voimaantulon välisenä aikana mahdollisesti toimitettavissa vaaleissa, jos hän vuoden 1994 kesäkuun vaaleissa on äänestänyt jossakin jäsenvaltiossa.

3 §. Myös vaalikelpoisuudesta vaaleissa olisi voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Tämä tarkoittaa niiden säännösten soveltuvuutta, joilla on säädetty Suomen kansalaisten vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa. Säännökset sisältävät valtiopäiväjärjestyksen 7 ja 8 §:ään ja lähemmin kansanedustajain vaaleista annettuun lakiin.

Asuinpaikkaansa katsomatta on jokainen Suomen kansalainen, joka on eduskuntavaaleissa äänioikeutettu, myös vaalikelpoinen näissä vaaleissa, edellyttäen, että hän ei ole holhouksenalainen (VJ 7 §:n 1 momentti). Edustajaksi ei kuitenkaan voida valita sotilasta, asevelvollisuuttaan suorittavaa henkilöä lukuun ottamatta (VJ 7 §:n 2 momentti).

Pykälän 1 momenttiin sisältyisi säännös myös muun unionin kansalaisen kuin Suomen kansalaisen vaalikelpoisuudesta. Säännös on laadittu Maastrichtin sopimuksen ja vuoden 1993 direktiivissä asetettujen vaatimusten mukaisesti. Sen mukaan äänioikeutettu muu unio-

nin kansalainen olisi Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa vaalikelpoinen samoin ehdoin kuin Suomen kansalainen. Hän ei kuitenkaan olisi vaalikelpoinen Suomessa toimitettavissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa, jos hän olisi menettänyt vaalikelpoisuutensa näissä vaaleissa kotivaltiossaan voimassa olevien säännösten mukaan.

Vaalisäädöksen 6 artiklan mukaan tietyt virat tai toimet ovat yhteensopimattomia Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa. Mainitussa artiklassa luetellut virat ja toimet on kirjattu tämän pykälän 2 momenttiin sellaisinaan (kohdat 1—8).

Valtiopäiväjärjestyksen 9 §:ssä on lueteltu eräitä korkeita virkoja ja toimia, joiden haltijat eivät voi olla kansanedustajia. Nämä ovat oikeuskanslerin, apulaisoikeuskanslerin, korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen virat sekä eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen toimet. Jos kansanedustaja nimitetään tällaiseen virkaan tai valitaan oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi, edustajantoimi lakkaa. Valtiopäiväjärjestyksen 8 §:n 2 momentin mukaan puolestaan lakkaa sellaisen edustajan edustajantoimi, joka valitaan tasavallan presidentiksi.

Vaalisäädöksen mukaan voidaan Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa yhteensopimattomien virkojen tai tointen luetteloa täydentää kansallisessa vaalilainsäädännössä. Kansanedustajan tointa ei kuitenkaan saa säätää yhteensopimattomaksi. Luetteloa ehdotetaan täydennettäväksi viittauksella edellä mainittuihin korkeisiin virkoihin ja toimiin (2 momentin 9 kohta).

Jos edustajaksi Euroopan parlamenttiin valittu menettäisi vaalikelpoisuutensa tai tulisi nimitetyksi taikka valituksi edellä mainittuun edustajantoimen kanssa yhteensopimattomaan virkaan tai toimeen, hänen edustajantoimensa Euroopan parlamentissa lakkaisi (3 momentti).

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että sama henkilö ei saisi asettua samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa ehdokkaaksi useammassa kuin yhdessä unionin jäsenvaltiossa. "Samojen vaalien" käsitteen osalta viitataan asiasta edellisen pykälän kohdalla lausuttuun. Henkilö, joka ei ole tullut valituksi vuoden 1994 vaaleissa, ei saa yrittää Euroopan parlamentin jäseneksi Suomessa toimitettavissa ensimmäisissä suorissa vaaleissa. Tästäkin on nimenomainen säännös mainitun väliaikana

järjestettäviä vaaleja koskevan pöytäkirjan liitteen 3 artiklassa.

4 §. Pykälässä toteutettaisiin voimassa olevan vaaliipiirijaon pohjalta maan jakaminen neljään vaalialueeseen. Vaalialueet ovat tarpeen riittävän alueellisen edustuksen turvaamiseksi Euroopan parlamentissa.

Vaalialueisiin kuuluvia vaaliipiirejä valittaessa on pidetty lähinnä silmällä sitä, että vaalialueet olisivat kohtuullisen suuressa määrin väestöltään samansuuruisia. Käytettäessä pohjana voimassa olevaa vaaliipiirijakoa, jolle ei ole voitu löytää parempaa vaihtoehtoista mallia, ei ole voitu välttyä siltä, että läntinen vaalialue on muodostunut hieman muita suuremmaksi ja pohjoinen vastaavasti pienemmäksi.

5 §. Ehdokasasettelua varten on tarpeen perustaa uudentyyppinen toimielin, vaalialueen keskuslautakunta. Tämä ei kuitenkaan edellyttäisi uuden toimielimen asettamista, koska on nähty käytännölliseksi, että vaalialueen keskuslautakuntana toimisi samalla jokin vaalialueeseen kuuluvan vaaliipiirin keskuslautakunnista. Valinta on ehdotusta tehtäessä tehty lähinnä käytännöllisiin näkökohtiin perustuen.

6 §. Vaaliipiirin keskuslautakunnilla olisi muissa yleisissä vaaleissa totuttuun tapaan tärkeitä tehtäviä vaalien valmistelussa, vaaliipiirin vaaliluetteloihin merkittyjen äänestäjien ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastamisessa ja vaaleissa annettujen äänten laskennassa. Lisäksi Helsingin kaupungin vaaliipiirin keskuslautakunnalla olisi eräitä erityistehtäviä ehdokasasettelussa sen mukaisesti kuin 14 ja 15 §:ssä säädettäisiin.

7 §. Pykälä sisältäisi perussäännökset vaalien toimittamistavasta. Varsinainen vaalitoimitus olisi totuttuun tapaan yhtäaikaaisesti jokaisessa maan kunnassa niissä olevissa äänestysalueissa. Lisäksi vaaleihin voitaisiin meillä jo tutuksi tulleella tavalla osallistua ennen varsinaista vaalipäivää toimitettavassa ennakkoäänestyksessä.

8 §. Tässä pykälässä säädettäisiin äänestysaluejaosta viittaussäännöksin kunnallisvaalilakiin. Äänestysaluejako on nykyisin kunnissa varsin pysyväisluonteinen ja sama kaikissa yleisissä vaaleissa. Pienimpiä äänestysalueita saat- taiti ehkä olla syytä yhdistää suurempiin. Äänestysaluejako on kuitenkin kunnallisvaalilain 3 §:n säätämistä varsin väljissä puitteissa kunnallisen päätöksenteon varassa.

9 §. Myös kunnan keskusvaalilautakunnan osalta säädettäisiin vain viittaussäännöksin

kunnallisvaalilakiin (4 §). Ahvenanmaan maakunnassa asetettavista kuntien keskusvaalilautakunnista on kuitenkin tarpeen myös tässä laissa antaa 2 momentissa erityiset säännökset, kuten on menetelty kansanedustajain vaaleista ja tasavallan presidentin vaalista annettujen lakien suhteen. Ahvenanmaalla on oma maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluva kunnallisvaalilainsäädäntö ja muissa yleisissä vaaleissa maakunnassa toimiva keskusvaalilautakunta on vain näitä vaaleja varten asetettu tilapäinen lautakunta.

10 §. Kussakin äänestysalueessa olisi vaalilautakunta ja ennakköäänestyksen järjestämiseksi kussakin kunnassa yksi tai useampi vaalitoimikunta. Niistä olisi tämän pykälän viittaussäännöksen mukaan voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

11 §. Pykälässä säädettäisiin Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa käytettävistä vaaliluettelosta. Vaaliluettelot olisivat sisällöltään ja laadintamenettelyltään pääasiassa eduskuntavaaleissa käytettäviä vaaliluettelota vastavia. Uutta olisi kuitenkin unionin kansalaisten kirjaaminen äänioikeutetuiksi.

Suomeen pysyvästi muuttavan Euroopan unionin kansalaisen, joka ei samalla ole Suomen kansalainen, edellytettäisiin, sen mukaisesti kuin unionin kansalaisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta annetussa direktiivissä säädetään, antavan kirjallisen ilmoituksen halukkuudestaan käyttää äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa vain Suomessa. Ilmoitus on ajateltu tehtäväksi muuttoilmoituksen yhteydessä sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueelle asianomainen henkilö muuttaa tai hänen oleskelupaikkakuntansa rekisteritoimistolle. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin tehdä myös myöhemmin. Ilmoitus voitaisiin myös koska tahansa perua, mutta jos sitä ei olisi tehty, unionin kansalainen otettaisiin automaattisesti seuraavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaaliluetteloon, mikäli hänellä olisi maahan muutettuaan ollut jatkuvasti kotikunta Suomessa. Jos hän muuttaisi välillä maasta, häneltä edellytettäisiin takaisin muuttaessaan uutta ilmoitusta asiasta.

Järjestyksen vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että ilmoitus tai sen peruutus olisi tehtävä rekisteritoimistolle viimeistään 52. päivänä ennen vaaleja kello 16 mennessä.

Unionin kansalainen otettaisiin äänestysalueen vaaliluetteloon, jos hän ennen vaalivuoden

alkua on täyttänyt 18 vuotta ja jos hänellä on ollut kotikuntalain mukainen kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka tai aikaisempien säännösten mukainen väestökirjalaissa tarkoitettu kotipaikka äänestysalueella vaalivuotta edeltäneen vuoden tai, jos vaalitoimitus on syyskuun 1 päivänä tai sen jälkeen, vaalivuoden ensimmäisenä päivänä. Muussa tapauksessa hänet otettaisiin sen vaalipiirin vaaliluetteloon, jonka alueella hänellä on kotikunta. Vaalipiirin vaaliluetteloon ottamisesta seuraisi, että hän voisi vaaleissa äänestää vain ennakköäänestyksessä.

12 §. Direktiivissä edellytetään, että äänioikeutetuille ja vaalikelpoisille Euroopan unionin kansalaisille, jotka eivät ole Suomen kansalaisia, annetaan hyvissä ajoin ennen vaaleja sopivalla tavalla tieto siitä, millä ehdoilla ja mitä menettelytapaa noudattaen he voivat asuinvaltiossaan käyttää näitä oikeuksiaan.

Ilmoitusvelvollisuus ehdotetaan annettavaksi oikeusministeriölle. Sen tulisi mahdollisuuksien mukaan toimittaa sopivalla tavalla asiasta tieto kaikille äänioikeutetuille Euroopan unionin kansalaisille. Sopivaa tapaa arvioitaessa on huomattava, että direktiivin tätä kohtaa on Euroopan unionin jäsenvaltioissa tulkittu vuoden 1994 vaaleja valmisteltaessa varsin eri tavoin. Esimerkiksi Saksassa hallitus laaditutti kaikilla Euroopan unionin virallisella yhdeksällä kielellä asiaa koskevan esitteen ja osavaltiot toimittivat alueellaan oleville unionin kansalaisille henkilökohtaisen ilmoituksen asiasta. Ilmoittautumisaikaa kirjoittautumiseen vaaliluetteloon varattiin 9 päivään toukokuuta 1994 asti. Ranskassa ilmoittautumisaika kului umpeen jo 15 päivänä huhtikuuta 1994 eikä mitään todellista asiaa koskevaa tiedotuskampanjaa järjestetty. Kummassakin maassa asuu noin 1,3 miljoonaa äänioikeutettua toisen jäsenvaltion kansalaisuuden omaavaa unionin kansalaista. Suomessa sopivana voitaneen pitää tapaa, jossa henkilökohtainen ilmoitus mahdollisesta äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta lähetetään sopivilla vierailu kielillä laadittuna niille maahan muuttaneille unionin kansalaisille, joiden osoite on tiedossa.

Ilmoituksen tulisi sisältää ohjaus tarvittavaan menettelyyn äänioikeuden käyttämiseksi ja vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi. Jos asianomainen henkilö ei vielä ole kirjallisesti ilmoittanut halukkuudestaan äänestää näissä vaaleissa vain Suomessa, tulisi hänen saada ilmoituksesta ohje, miten tällainen ilmoitus voidaan tehdä.

13 §. Pykälään kirjattu vastavuoroinen ilmoitusvelvollisuus henkilöiden vaaliluetteloihin ottamisesta perustuu direktiivin yksityiskohtaisiin määräyksiin.

Asianomaisen henkilön, jonka poistamiseksi äänestysalueen vaaliluettelosta on tehty oikeasuvausvaatimus, tulee saada antaa asiassa selityksensä, kuten muissakin tapauksissa, jotka koskevat henkilön poistamista vaaliluettelosta. Muutoinkin äänestysalueen vaaliluettelosta poistettavaksi esitetyn henkilön oikeusturva taattaisiin tavanomaiseen tapaan.

Kansanedustajain vaaleista annetun lain 25 c §:n 3 momentin mukaan vaalipiirin vaaliluetteloa koskevaan väestörekisterikeskuksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamisen jälkeen ainoastaan ylimääräiset muutoksenhakukeinot olisivat käytettävissä.

14—16 §. Pykälään sisältyisivät yksityiskohtaiset säännökset ehdokasasettelusta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Kuten edellä kohdassa 3.2. todetaan ehdokasasettelu voisi olla joko vaalialuekohtainen tai valtakunnallinen. Yksittäinen valitsijayhdistys olisi kuitenkin aina vain vaalialuekohtainen.

Valitsijayhdistyksen perustamiseen vaadittaisiin vähintään 500 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä. Tämän määrän on harkittu olevan riittävän ottaen huomioon kuinka suuren henkilömäärän kannatus muita poliittisia osallistumismuotoja varten on tarpeen. Tätä asiaa käsitellään kohdassa 3.2.1. alakohdassa Ehdokasasettelu. Jos valitsijayhdistykset antaisivat yhteislistan, edellytettäisiin, että kaikki valitsijayhdistykset ovat vähintään 500 äänioikeutetun perustamia. Yhteislista voisi olla myös valtakunnallinen. Tällöin saman henkilön valitsemiseksi olisi eri vaalialueilla perustettava kullakin oma valitsijayhdistys eli valtakunnallisessa ehdokasasettelussa valitsijayhdistyksillä saman ehdokkaan asettamiseksi tulisi olla yhteensä 2 000 äänioikeutettua.

Puolueiden ehdokkaiden asettamistavan tulisi 15 §:n 4 momentin mukaan turvata puolueen jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Puolueissa otettaisiin ehdokkaita asettaessa huomioon sopivalla tavalla tasapuolinen edustautuminen sukupuolten ja erilaisten alueitten kesken. Lähtökohtaisesti puolueiden piirijärjestöt päättäisivät ehdokkaista, mutta jos samalla vaalialueella on useita

piirijärjestöjä, niiden tulisi pyrkiä sopimaan ehdokasasettelusta. Jos sopimusta ei saataisi aikaan, puolueen hallitus ratkaisisi asian.

Puolueet voisivat solmia vaaliliittoja, mutta vaaliliitoissa tulisi olla samat puolueet kaikilla vaalialueilla. Muussa tapauksessa kutakin eri puolueista koostunutta vaaliliittoa käsiteltäisiin vaalien tulosta laskettaessa erillisenä vaaliliittona.

Vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi asettaa kukin enintään kahdeksan ehdokasta kullakin vaalialueella. Jos ehdokkaita asetetaan kaikilla vaalialueilla, olisi ehdokkaiden enimmäismäärä kunkin puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan osalta 32. Sama henkilö saisi olla ehdokkaana vain yhdellä vaalialueella. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa, jossa samat ehdokkaat olisivat kaikilla vaalialueilla, joilla puolue, vaaliliitto tai yhteislista asettaa ehdokkaita, enimmäismäärä olisi 16.

Viranomaistoiminta vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa olisi menettelyltään muutoin pääpiirteissään samanlainen kuin eduskunta-vaaleissa, paitsi että vaalialueen keskuslautakunta hoitaisi ne tehtävät, jotka kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan kuuluvat eduskuntavaaleissa vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Yksityiskohtaiset säännökset valtakunnallisesta ehdokasasettelusta sisältyisivät 15 ja 16 §:ään. Säännökset ovat tarpeen, koska, toisin kuin vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa, ei ole vastaavia soveltuvin osin noudatettavia säännöksiä, joihin voisi viitata.

Puolueissa päättäisivät valtakunnallisesta ehdokasasettelusta ensisijaisesti piirijärjestöt. Lähtökohtaisesti puolueet asettaisivat ehdokkaansa vaalialueittain siten kuin edellä todetaan. Jos ehdotus valtakunnallisesta ehdokasasettelusta kuitenkin on tehty ja puolueen piirijärjestöt ovat voineet siitä sopia, ne voivat päättää asiasta. Jos piirijärjestöt sen sijaan eivät voi asiasta sopia, päättäisi valtakunnallisesta ehdokasasettelusta kuitenkin puolueen hallitus.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa asetettaisiin samat henkilöt ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla olisi ehdokkaita. Puolueen piiriasiamiehen tai, jos vaaliliitto on muodostettu, puolueiden piiriasiamiesten yhdessä taikka yhteislistan asiamiehen olisi annettava hakemus ehdokaslistan julkaisemisesta sekä ilmoitus

vaaliliitosta ja yhteislistasta Helsingin kaupungin vaalipiiriin keskuslautakunnalle viimeistään 51. päivänä ennen vaaleja ennen kello 16. Keskuslautakunnan tulisi käsitellä hakemukset ja ilmoitukset, tehdä puolueiden piiriasiamiehille ja valitsijayhdistysten ja yhteislistojen asiamiehille hakemuksia ja ilmoituksia koskevat huomautukset, ratkaista hakemukset ja ilmoitukset sekä suorittaa arvonta puolueiden ja yhteislistojen keskinäisen järjestyksen määräämiseksi vaalialueiden ehdokaslistojen yhdistelmissä. Se antaisi myös ehdokkaille numerot, jotka olisivat samat kaikilla vaalialueilla, joilla asianomainen henkilö on ehdokkaana. Jos jollakin puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla ei ole ehdokkaita jollakin vaalialueella, jäisivät numerot tällä vaalialueella käyttämättä. Helsingin kaupungin vaalipiiriin keskuslautakunta laatisi lopulta valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän ja lähettäisi sen vaalialueiden keskuslautakunnille yhdistettäväksi vaalialueittaisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen yhdistelmään.

Helsingin kaupungin vaalipiiriin suorittamassa puolueiden ja yhteislistojen järjestyksen arvonnassa noudatettaisiin soveltuvien osin, mitä siitä säädetään kansanedustajain vaaleista annetussa laissa. Ensin arvottaisiin valtakunnallisesti ehdokkaat asettavien puolueiden ja yhteislistojen keskinäinen järjestys kunkin vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä. Sitten annettaisiin jokaiselle hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juokseva järjestysnumero noudattaen soveltuvien osin, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ensimmäinen numero olisi 2, koska numeroa 1 ei perinteisesti käytetä. Numerointi alkaisi arvonnassa ensimmäiseksi tulleesta puolueesta tai vaaliliitosta ja viimeksi mainitussa tapauksessa sen sisäisessä arvonnassa ensimmäiseksi tulleesta puolueesta. Ehdokkaat merkittäisiin puolueen ilmoittamassa järjestyksessä. Sen jälkeen seuraisivat valtakunnallisesti ehdokkaansa asettaneet yhteislistat ja niiden ehdokkaat kutakin yhteislistaa annettaessa ilmoitetussa järjestyksessä.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa kukin vaalialueen keskuslautakunta saatuaan valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän laatisi vaalialueittaisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen yhdistelmän noudattaen soveltuvien osin, mitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Vaalialueen keskuslautakunta antaisi jokaiselle

keskuslautakunnassa hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juoksevan järjestysnumeron alkaen ensimmäisestä valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavaan yhdistelmään merkityn suurimman numeron jälkeisestä vapaasta numerosta. Jos jollakin valtakunnallisesti ehdokkaita asettaneella puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla ei olisi ehdokkaita vaalialueella, jäisivät Helsingin kaupungin vaalipiiriin keskuslautakunnan sen ehdokkaille antamat numerot tällä vaalialueella käyttämättä. Lopuksi vaalialueen keskuslautakunta yhdistäisi ehdokaslistojen yhdistelmät ja laatisi vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmän.

Ehdokasasettelun ollessa valtakunnallinen ehdokaslistojen yhdistelmässä on puolueen nimi, vaaliliittoa koskevan maininnan tai yhteislistan nimityksen jäljessä oltava sulkeissa merkintä, josta ilmenee, että kysymyksessä on valtakunnallinen ehdokasasettelu.

Puolueiden taikka niiden piiri-, perus- tai muun järjestöjen ehdokasasetteluun liittyviin päätöksiin ei sovellettaisi, mitä yhdistyslaissa on säädetty yhdistyksen päätöksen mitättömyydestä tai moittimisesta. Tämä johtuisi siitä, että myös kansanedustajain vaaleista annetun lain 31 §:n tätä tarkoittava eduskuntavaalien ehdokasasettelua koskeva säännös tulisi 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksellä sovellettavaksi. Tämä käytännön tarpeista lähtevä sääntely jättää vastuun mahdollisista virheellisistä päätöksistä ehdokkaita asetettaessa poliittisen vastuun varaan.

17 §. Tämän pykälän sisältö määräytyy direktiivin yksityiskohtaisten määräysten mukaan. Siinä säädetään vakuutuksesta ja ilmoituksesta, jotka ehdokkaan tulee antaa liitettäväksi puolueen tai valitsijayhdistyksen hakupaperiin sekä ehdokasta koskevasta kotivaltion viranomaisen todistuksesta, joka myös tulee liittää hakemukseen ehdokaslistan julkaisemisesta. Tässä pykälässä tarkoitetut vakuutukset ja todistukset on annettava niiden vakuutusten ja suostumusten lisäksi, joita kansanedustajain vaaleista annettu laki edellyttää. Oikeusministeriö voi 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksen nojalla kansanedustajain vaaleista annetun lain 106 §:n 2 momentin antamin valtuuksin tarvittaessa vahvistaa kaavat uusille lomakkeille, joita voidaan käyttää asetettaessa ehdokkaita Euroopan parlamentin edustajien vaaleihin.

Pykälän 3 ja 4 momentissa on kysymys direktiivin edellyttämästä vastavuoroisesta viranomaisten välisestä henkilön ehdokkaaksi

ottamista koskevasta tietojenvaihdosta. Säännökset on tältä osin laadittu direktiivin säännösten mukaisiksi.

18 §. Säännös Euroopan parlamentin edustajien vaalien toimittamisesta joka viides vuosi johtuu Euroopan yhteisön sitovista säännöksistä. Vaalisäädöksessä ovat myös muut tähän pykälään lähinnä lain selvytyden vuoksi sisällytettäväksi ehdotetut säännökset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, kuten eduskuntavaalien osalta on säädetty kansanedustajien vaaleista annetun lain 54 §:ssä, että äänestäjällä olisi oikeus äänestää sen vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä olevaa ehdokasta, jossa hänet on merkitty äänioikeutetuksi. Säännös ulottaa vaikutuksensa myös vaalipiirin vaaliluetteloihin otettuihin äänestäjiin.

Vaalien toimittamisen osalta muutoin viitataan 3 momentissa siihen, mitä kansanedustajien vaaleja varten säädetään. Ennakköänessitys olisi kuitenkin viikkoa lyhempi kuin eduskuntavaaleissa, minkä järjestelmän toimivuudesta on kuitenkin jo saatu kokemuksia tasavallan presidentin vaalin kahdessa vaalissa.

19 ja 20 §. Äänten laskenta tapahtuisi kuten muissakin yleisissä vaaleissa. Mitätön olisi kuitenkin myös äänestyslippu, jolla on äänestetty ehdokasta, joka on samoissa vaaleissa ollut ehdokkaana myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tällainen tilanne olisi mahdollinen, jos ehdokasta ei ole ehditty poistaa ehdokaslistalta sen jälkeen, kun kaksoisehdokkuutta koskenut tieto on saatu toisen jäsenvaltion viranomaiselta tai jos tällaista tietoa ei ole ennen vaalitoimitusta lainkaan saatu. Saman periaatteen mukaisesti, joka on ollut taustana säädettäessä kansanedustajien vaaleista annetun lain 84 §:ää, ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että tällaiselle ehdokkaalle annetut äänet tulisivat kuitenkin sen puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu.

21 §. Vaalisäädöksen 9 artiklan 2 kohdan mukaan äänten laskenta ei voisi alkaa ennen kuin äänestys viimeisimmässäkin jäsenvaltiossa on päättynyt. Säännöksen tarkoituksena on estää äänten laskentaa koskevien tietojen tuleminen julkisuuteen ennen kuin viimeisinkin äänestyspaikka unionin alueella on suljettu. Meillä on kuitenkin totuttu siihen, että vaalien tuloksia aletaan saada välittömästi sen jälkeen, kun vaalitoimitus on kello 20 päättynyt. Oikeusministeriöllä on tapana antaa erityiset ohjeet vaalitulosten ennakkolaskennasta ja tiedottamisesta. Vakiintuneen käytännön mukaan hoi-

taa tiedottamisen valtiollisissa vaaleissa keskitetyksi tätä varten perustettu valtakunnallinen tiedotuskeskus.

Ennakköänessyksessä annettuja ääniä on voitu valtiollisissa vaaleissa alkaa laskea vaali-
piirin keskuslautakunnissa vaalipäivänä jo kello 15 alkaen. Tarkoituksena on, että laskenta on suoritettu loppuun kello 20 mennessä, jolloin alkaa vaalitoimituksessa annettujen äänten ennakkolaskenta.

Säännöksen sanamuodon mukaisesta soveltuksesta seuraisi, että ennakköänten laskentaa vaali-
piirien keskuslautakunnissa ei voitaisi aloittaa ennen kello 22:ta Suomen aikaa, jolloin vaalitoimitus Portugalin Azoreilla päättyy, eivätkä vaalilautakunnatkaan voisi ennen tätä ajankohtaa aloittaa vaalitoimituksessa annettujen äänten ennakkolaskentaa. Tämä ei kuitenkaan ole säännöksen tarkoitus, vaan, kuten edellä on todettu, sen tarkoituksena on estää vaalien tuloksen julkisuuteen tuleminen ennen tätä ajankohtaa.

Edellä todetun johdosta ehdotetaan säädettäväksi, vaalisäädöksen sanamuodosta poiketen, että äänten laskentaa koskevia tietoja ei saisi vaalipäivänä antaa julkisuuteen ennen kello 22:ta. Tällöin vaali-
piirien keskuslautakunnat voisivat laskea ennakköänessyksessä annettuja ääniä totuttuun tapaan kello 15 alkaen ja vaalilautakunnat vaalitoimituksessa annettuja ääniä kello 20 alkaen. Oikeusministeriön tulisi vaalitulosten ennakkolaskennasta ja tiedottamisesta antamissaan ohjeissa kiinnittää vaalilautakuntien ja vaali-
piirien keskuslautakuntien huomiota säännöksen tinkimättö-
mään soveltamiseen. Kun laskennat on saatu rauhassa suorittaa kello 22:een mennessä, saataisiin tulokset julkisuuteen välittömästi tämän ajankohdan jälkeen.

22 ja 23 §. Vaali-
piirin keskuslautakunta vahvistaisi 4. päivänä vaalien jälkeen ehdokkaiden, puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen äänimäärät vaali-
piirissä. Vaalin tulos vahvistettaisiin tämän jälkeen Helsingin kaupungin vaali-
piirin keskuslautakunnassa 5. päivänä vaalien jälkeen. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että myös eduskunta- ja kunnallisvaaleissa vaalien tulos vahvistetaan 5. päivänä vaalien jälkeen. Sen sijaan tasavallan presidentin vaalissa, jossa valittavia on vain yksi ja ehdokkaita varsin rajallinen määrä, vaalin tulos vahvistetaan jo 4. päivänä ensimmäisen vaalin jälkeen ja jo 3. päivänä toisen vaalin jälkeen. Myös neuvoa-

antavassa kansanäänestyksessä vahvistetaan äänestyksen tulos 4. päivänä äänestyksen jälkeen.

Vaalien tuloksen laskennassa jaetaan Euroopan parlamentin edustajien paikat ensin *d'Hondtin* menetelmää käyttäen kullekin puolueelle, vaaliliitolle, yhteislistalle ja valitsijayhdistykselle. Paikkojen jaosta voidaan esittää seuraava vuoden 1991 eduskuntavaalien tuloksen mukaan laskettu esimerkki. Esimerkkilaskelmassa ei ole otettu huomioon vaaliliittojen vaikutusta:

Puolue	Ääniä koko maassa	Edustajanpaikkoja yhteensä
SDP	603 080	4
Kok.	526 487	3
Kesk.	676 717	5
Vas.	274 639	2
RKP	149 476	1
Vihr.	185 894	1
SMP	132 133	—
SKL	83 151	—
LKP	21 210	—
Muut	73 131 ¹	—

Edustajia tulisi valituksi kuudesta puolueesta. Niiden sisäisesti paikat jaettaisiin vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa samassa suhteessa kuin niiden ehdokkaille koko maassa annetut äänet vaalialueiden kesken jakautuvat eli niin sanotun *Hare-Niemayerin kvootin* mukaisesti.

Paikkajakautumaa vaalialueiden kesken laskettaessa lähdetään siitä, että puolueen tietyn vaalialueen ehdokkaille tulevan paikkamäärän (merkitään seuraavassa PA) suhde puolueen kokonaispaikkamäärään (merkitään PV) on sama kuin puolueen tuolla vaalialueella saaman äänimäärän (merkitään KA) suhde puolueen kokonaisäänimäärään (merkitään KV). Verrantona:

$$PA/PV = KA/KV \text{ eli } PA = KA \times PV/KV.$$

Näin laskettu PA eli vaalialueen täsmällinen kvootti ei yleensä ole kokonaisluku. Jaossa

¹ Mukaan lukien Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirin ehdokkaiden 9 344 ääntä.

annetaan ensin kullekin alueelle PA:n kokonaislukuosan ilmaisema paikkamäärä. Sen jälkeen jaetaan PV:n vielä jakamatta olevat paikat PA-lukujen desimaaliosien suuruusjärjestyksessä vaalialueille.

Vuoden 1991 eduskuntavaalien tuloksen mukaan jakautuisivat esimerkiksi Suomen Keskustan saamat viisi paikkaa vaalialueiden kesken seuraavasti:

Eteläinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 63 710, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 63\,710}{677\,084} = 0,470$$

Läntinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 152 247, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 152\,247}{677\,084} = 1,124$$

Itäinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 206 876, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 206\,876}{677\,084} = 1,572$$

Pohjoinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 254 251, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 254\,251}{677\,084} = 1,877$$

Kaikki vaalialueet saisivat ensinnä täsmällisen kvootin kokonaislukuosan osoittaman paikkamäärän, eli läntinen, itäinen ja pohjoinen vaalialue yhden paikan eteläisen vaalialueen jäädessä paikatta. Jakamatta vielä olevat kaksi paikkaa jaetaan vaalialueiden kesken täsmällisen kvootin desimaaliosien suuruusjärjestyksessä. Tämän mukaisesti itäinen ja pohjoinen vaalialue saisivat kumpikin toisen paikan.

Jos kaikki esimerkkilaskelmassa olevat puolueet asettaisivat ehdokkaansa vaalialueittain, jakautuisivat niiden saamat paikat vaalialueittain seuraavasti:

	SDP	Kok.	Kesk.	Vas.	RKP	Vihr.	Yht.
Eteläinen	1	1	—	—	1	1	4
Läntinen	1	1	1	1	—	—	4
Itäinen	1	1	2	—	—	—	4
Pohjoinen	1	—	2	1	—	—	4
Yhteensä	4	3	5	2	1	1	16

Jos puolue vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa saa vaalialueelta vain yhden edustajanpaikan, se menee sille ehdokkaalle, joka on saanut puolueen suurimman henkilökohtaisen äänimäärän vaalialueella. Jos edustajanpaikkoja tulee kaksi tai useampia, ne menevät puolueen ehdokkaille näiden saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa puolueen paikat jaettaisiin sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

24 §. Edustajan varamies tulisi edustajaksi Euroopan parlamenttiin samoin kuin Suomessa eduskuntaan eli vain, jos edustajanpaikka vapautuu. Järjestely on hoidettava kansallisin säännöksin. Varamies olisi siten ensimmäinen valitsematta jäänyt ehdokas siitä puolueesta tai vaaliliitosta taikka siltä yhteislistalta, jolta edustaja on valittu sekä vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa aina myös samalta vaalialueelta kuin edustajakin.

25 §. Pykälässä vahvistettaisiin Euroopan parlamentin jäseneksi valittujen valtakirjojen kaavat.

26 §. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriön olisi annettava vaalin tuloksesta kuulutus julkaistavaksi Suomen säädöskokoelmassa.

27 §. Pykälässä olisi vaalisäädöksen asianomaiset säännökset toistava säännös siitä, milloin edustajan toimikausi alkaa ja päättyy.

28 §. Pykälän viittaussäännös korvaa tästä laista puuttuvat säännökset siltä osin kuin sovelletaan kansanedustajain vaaleista annetun lain säännöksiä.

29 §. Pykälään sisällytettäisiin kansanedustajain vaaleista annetun lain 105 §:ää ja kunnallisvaalilain 101 §:ää vastaava säännös, jolla varmistettaisiin myös tätä lakia sovellettaessa, että järjestösuhteessa toisiinsa olevilla puolueilla olisi oikeuksia ja velvollisuuksia yhtä paljon kuin muilla puolerekisteriin otetuilla puolueilla yksin. Tähänastisessa käytännössä järjestösuhteessa toisiinsa ovat olleet Suomen Kan-

san Demokraattinen Liitto r.p. (SKDL) ja Suomen Kommunistinen Puolue r.p. (SKP) sekä Keskustapuolue r.p. (Kesk.) ja Liberaalinen Kansanpuolue r.p. (LKP). Säännös on tarpeen siltä varalta, että vastaavanlaisia tilanteita syntyisi muiden puolueiden kesken.

30 §. Kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit liittyvät valtiolliseen päätöksentekoon, on edellä yleisperusteluissa lähdetty siitä, että yleisistä vaaleista ja kansanäänestyksistä erillisten Euroopan parlamentin edustajien vaaleista aiheutuneet kustannukset maksettaisiin kokonaisuudessaan valtion varoista.

Kun esityksessä on lähdetty siitä, että ensimmäisen kerran toimitettavat Euroopan parlamentin edustajien vaalit pidettäisiin vuoden 1996 kunnallisvaalien yhteydessä, olisivat parlamentin edustajien vaaleista aiheutuvat ylimääräiset menot siinä määrin vähäisiä, että tällöin voitaisiin noudattaa valtiollisissa vaaleissa käytettyä kustannusten jakoa valtion ja kuntien kesken.

Kansanedustajien vaaleista annetun lain 102 §:n mukaan ilmoituskortit ja ilmoituskirjeet, äänestysliput sekä ennakoäänestysasiakirjat ja ennakoäänestyksestä huolehtivien vaalitoimitsijain menot ja vaalipiirin keskuslautakuntien menot suoritetaan valtion varoista. Kuntien suoritettaviksi jäävät kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot. Vaaleista erillisissä Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa siis myös nämä menot tulisivat kustannettaviksi valtion varoista. Oikeusministeriö antaisi tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan kustannukset korvataan.

Kansanäänestyksissä kustannusten jaosta valtion ja kuntien kesken on säädetty samalla tavalla.

31 §. Ensimmäisten suorien vaalien ajankohdan suhteen viitataan, mitä siitä kohdassa 3.2.1 todetaan. Koska on asianmukaista, että äänestyspäivästä säädetään lailla, ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että vaalit toimitettaisiin sunnuntaina lokakuun 20 päivänä 1996.

Siihen saakka, kunnes ensimmäisissä Euroo-

pan parlamentin edustajien vaaleissa valitut edustajat ryhtyvät toimeensa, toimisivat Suomesta valittuina edustajina ne 16 kansanedustajaa, jotka eduskunta keskuudestaan valitsee. Pykälässä vahvistettaisiin myös täten valitulle edustajalle annettavan valtakirjan kaava.

32 §. Oikeusministeriölle ehdotetaan annettavaksi tavanomainen valtuus antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän lain soveltamisesta.

33 §. Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen. Lain pitäisi kuitenkin tulla voimaan jo ennen Euroopan unionin jäsenyyden voimaantuloa, jotta ensimmäiset edustajat Euroopan parlamenttiin ehdittäisiin valita ajoissa.

1.2. Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä

1 §. Euroopan parlamentin jäsenen palkkio ja eläke määräytyisi kohdassa 3.2.2 todetuista poikkeuksin samojen perusteiden mukaan kuin Suomessa toimivan kansanedustajan palkkio ja eläke.

2 §. Asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa asiaa koskevia tarkempia säännöksiä.

3 §. Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen. Lain olisi tultava voimaan samanaikaisesti Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista annetun lain kanssa.

1.3. Laki edustajanpalkkiosta

1 §. Jo edellä on todettu, että niin sanottu kaksoismandaatti ei sovellu yhteen Suomen eduskunnan toiminnasta johtuvien tarpeiden kanssa. Tämän johdosta kaksoismandaattia ei tule ainakaan palkkiosäännöksiin kannustaa. Tämän johdosta ehdotetaan, että myös Euroopan parlamentin jäsenenä toimivalle kansanedustajalle maksettaisiin vain yhden kolmasosan suuruinen palkkio ja kulukorvaus.

Voimaantulosäännös. Lain olisi tultava voimaan samanaikaisesti muiden esitykseen sisältyvien lakien kanssa.

2. Voimaantulo

Kaikkien ehdotettujen lakien ehdotetaan tulevan voimaan niin pian kuin ne on hyväksytty

ja vahvistettu. Niiden tulisi olla voimassa, kun Suomesta mahdollisesti tulee Euroopan unionin jäsen. Erillisellä esityksellä myöhemmin ehdotettavien teknisten menettelysäännösten tulisi olla voimassa ajoissa ennen syksyn 1996 vaaleja.

3. Säättämisyjärjestys

Ehdotus ensimmäisten väliaikaisten jäsenten valitsemisesta Euroopan parlamenttiin eduskunnan toimesta koskee sellaista uutta eduskunnan ulkopuoliseen toimintaan liittyvää hallintotehtävää, joka voidaan eduskunnan aikaisemmin vastaavanlaisessa yhteydessä omaksuman tulkinnan mukaan (PeVL n:o 2/1989 vp) antaa eduskunnalle vain perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädettävällä lailla.

Lakiehdotus sellaisten valtiosopimukseen sisältyvien lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten hyväksymisestä, jotka koskevat perustuslakia, on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin mukaisessa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Ehdotetulla lailla Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista on välitöntä merkitystä useiden edellä mainittujen Euroopan unionin jäsenvaltiota sitovien yhteisön sisäisten säännösten voimaansaattamiselle. Näissä Euroopan yhteisön säännöksissä edellytetään kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaisesti edustajat Euroopan parlamenttiin valitaan. Ilman kysymyksessä olevaan lakiin sisältyviä säännöksiä ei olisi mahdollista valita Suomesta edustajia Euroopan parlamenttiin. Kun mainittuun lakiin lisäksi sisältyisi säännöksiä, jotka merkitsisivät poikkeusta perustuslaista, kuten esimerkiksi äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden myöntämistä unionin kansalaisuuden omaaville ulkomaalaisille koskevat säännökset, lakiehdotus on käsiteltävä supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä todetun johdosta ehdotus laiksi Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa säädetyssä järjestyksessä.

Laki edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 70 §:ssä säädetyllä tavalla.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa määrättyllä tavalla, säädetään:

Euroopan parlamentin edustajien vaalit

1 §

Euroopan parlamenttiin valitaan Suomesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa viiden vuoden pituiseksi toimikaudeksi 16 edustajaa siten kuin tässä laissa säädetään.

Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

2 §

Äänioikeudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa on voimassa, mitä vaalioikeudesta kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Lisäksi Euroopan unionin kansalaisella (*unionin kansalainen*), joka ei ole Suomen kansalainen, mutta jolla on kotikuntalaissa (201/94) tarkoitettu kotikunta Suomessa, on äänioikeus samoin edellytyksin kuin Suomen kansalaisella, jollei hän ole menettänyt äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on (*kotivaltio*).

Samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

3 §

Vaalikelpoisuudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa on voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Lisäksi äänioikeutettu muu unionin kansalainen on vaalikelpoinen samoin edellytyksin kuin Suomen kansalainen, jollei hän ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa.

Edustajana Euroopan parlamentissa ei voi olla:

- 1) valtioneuvoston jäsen;
- 2) Euroopan yhteisöjen komission jäsen;
- 3) Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomari sekä sen julkisasiamies tai kirjaaja;
- 4) Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuimen jäsen;
- 5) Euroopan hiili- ja teräsyhteisön neuvoa-

antavan komitean taikka Euroopan yhteisön tai Euroopan atomiyhteisön talous- ja sosiaalikomitean jäsen;

6) Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen nojalla asetetun yhteisön varoja hoitavan tai pysyvää välitöntä hallinnollista tehtävää hoitavan komitean tai muun toimielimen jäsen;

7) Euroopan investointipankin johtokunnan tai hallintoneuvoston jäsen taikka henkilökuntaan kuuluva;

8) Euroopan yhteisön toimielimen tai sen yhteydessä olevan erityistoimielimen palveluksessa oleva virkamies tai henkilökuntaan kuuluva; eikä

9) sellainen viran tai toimen haltija, joka valtiopäiväjärjestyksen 8 tai 9 §:n mukaan ei voi olla kansanedustajana.

Jos Euroopan parlamentin edustajaksi Suomesta valittu henkilö menettää vaalikelpoisuutensa tai jos hänet nimitetään tai valitaan johonkin 2 momentissa mainituista viroista tai toimista, lakkaa hänen edustajantoimensa.

Samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa olla ehdokkaana useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

Vaalialueet ja vaaliviranomaiset

4 §

Euroopan parlamentin edustajien vaaleja varten maa on jaettu kansanedustajain vaaleista annetun lain (391/69) mukaisten vaalipiirien perusteella seuraaviin vaalialueisiin:

1) eteläinen vaalialue, johon kuuluvat Helsingin kaupungin ja Uudenmaan läänin vaalipiirit;

2) läntinen vaalialue, johon kuuluvat Turun läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri ja Hämeen läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri;

3) itäinen vaalialue, johon kuuluvat Kymen,

Mikkelin, Kuopion, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänin vaalipiirit; sekä

4) pohjoinen vaalialue, johon kuuluvat Vaasan, Oulun ja Lapin läänin vaalipiirit.

5 §

Kullakin vaalialueella on vaalialueen keskuslautakunta, jona toimii eteläisellä vaalialueella Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta, läntisellä vaalialueella Turun läänin eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta, itäisellä vaalialueella Kuopion läänin vaalipiirin keskuslautakunta ja pohjoisella vaalialueella Oulun läänin vaalipiirin keskuslautakunta.

Vaalialueen keskuslautakunnan valmistavista toimenpiteistä vaaleja varten, kokouksista, pöytäkirjoista ja toimituskirjoista on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalipiirin keskuslautakunnan osalta kansanedustajain vaaleja varten säädetään.

6 §

Kussakin vaalipiirissä on vaalipiirin keskuslautakunta, jona toimii kansanedustajain vaaleja varten viimeksi asetettu keskuslautakunta.

Vaalipiirin keskuslautakunnasta on jäljempänä säädetyn poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

7 §

Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan yhtäaikaaisesti jokaisessa kunnassa äänestysalueittain. Vaaleihin voidaan osallistua myös ennakolta (*ennakkoäänestys*) niin kuin siitä jäljempänä säädetään.

8 §

Kunnan jakamisesta äänestysalueisiin on voimassa, mitä siitä kunnallisvaalilain (361/72) 3 §:ssä säädetään.

9 §

Kunnassa on kunnan keskusvaalilautakunta, jona toimii kunnallisvaalilain 4 §:n nojalla asetettu keskusvaalilautakunta.

Ahvenanmaan maakunnan jokaiseen kuntaan on asetettava keskusvaalilautakunta, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä 1 momentissa tarkoitettusta lautakunnasta säädetään.

10 §

Vaalilautakunnista ja vaalitoimikunnista on

voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Vaaliluettelot

11 §

Äänestysalueiden ja vaalipiirien vaaliluetoista on jäljempänä säädetyn poikkeuksin voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Äänestysalueen tai vaalipiirin vaaliluetteloon otetaan lisäksi jokainen Suomessa äänioikeutettu unionin kansalainen, joka ei ole Suomen kansalainen, jos hän on kirjallisesti ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa vain Suomessa eikä hän ole, jos hänellä tämän jälkeen on ollut jatkuvasti kotikunta Suomessa, peruuttanut tätä ilmoitustaan. Ilmoitus tai sen peruutus on tehtävä rekisteritoimistolle viimeistään 52. päivänä ennen vaaleja ennen kello 16.

Jos Suomessa äänioikeutetulla unionin kansalaisella ei ole ollut kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa vaalivuotta edeltäneen vuoden tai, jos vaalitoimitus on syyskuun 1 päivänä tai sen jälkeen, vaalivuoden ensimmäisenä päivänä, hänet otetaan sen vaalipiirin vaaliluetteloon, johon kuuluva kunta on vaalipiirin vaaliluetteloa laadittaessa hänen kotikuntansa.

12 §

Oikeusministeriön on hyvissä ajoin ennen Euroopan parlamentin edustajien vaaleja mahdollisuuksien mukaan toimitettava kaikille Suomessa äänioikeutetuille unionin kansalaisille, jotka eivät ole Suomen kansalaisia, sopivalla tavalla tieto siitä, että heillä on näissä vaaleissa äänioikeus ja vaalikelpoisuus, sekä tieto menetelmästä, joka on tarpeen äänioikeuden käyttämiseksi ja vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi.

13 §

Rekisteritoimiston on heti ilmoitettava kotivaltion viranomaiselle ne unionin kansalaiset, jotka eivät ole Suomen kansalaisia ja jotka ovat ilmoittaneet haluavansa käyttää äänioikeuttaan Suomessa.

Jos väestörekisterikeskus on ennen vaaliluetteloiden vahvistamista saanut toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että vaalipiirin vaaliluetteloon otettava äänioikeutettu on otettu siinä valtiossa samojen Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaa-

liluetteloon, sen on viipymättä huolehdittava siitä, että asianomainen ei tule otetuksi vaaliluetteloon. Jos ilmoitus koskee äänestysalueen vaaliluetteloon otettua henkilöä, väestörekisterikeskuksen on viipymättä annettava ilmoitus tiedoksi asianomaiselle rekisteritoimistolle. Rekisteritoimiston on ilmoituksen tiedoksi saatuaan tehtävä kunnan keskusvaalilautakunnalle oikaisuvaatimus äänioikeutetun poistamiseksi äänestysalueen vaaliluettelosta.

Ehdokkaiden asettaminen

14 §

Ehdokkaiden asettamisesta siihen liittyvine menettelyineen, ehdokasasettelua koskevasta puolueen päätöksestä, äänioikeutetun kuulumisesta valitsijayhdistykseen ja ehdokaslistojen yhdistelmästä on jäljempänä säädettyin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Vaalialueen keskuslautakunta hoitaa ehdokkaiden asettamisenmenettelyssä jäljempänä säädettyin poikkeuksin ne tehtävät, jotka kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan kuuluvat vaalipiirin keskuslautakunnalle.

15 §

Ehdokkaat asetetaan joko vaalialueittain (*vaalialueittainen ehdokasasettelu*) tai valtakunnallisesti (*valtakunnallinen ehdokasasettelu*).

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa sama henkilö saa olla ehdokkaana ainoastaan yhdellä vaalialueella. Puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla saa olla kullakin vaalialueella enintään kahdeksan ehdokasta. Jos puolueet yhtyvät jollakin vaalialueella vaaliliitoksi, vastaava vaaliliitto on solmittava kaikilla vaalialueilla, joilla näillä puolueilla on ehdokkaita.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa tulee samat henkilöt asettaa ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita. Näitä ehdokkaita saa puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla olla enintään kuusitoista.

Puolueen ehdokkaat asetetaan jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Puolueen kansanedustajain vaaleista annetussa laissa tarkoitettujen piirijärjestöjen on sovittava, asetetaanko ehdokkaat vaalialueittain vai valtakunnallisesti. Jos puolueessa on kaksi tai useampia piirijär-

jestöjä samalla vaalialueella tai jos ehdokkaat on sovittu asetettaviksi valtakunnallisesti, asianomaisten piirijärjestöjen on sovittava, miten puolueen ehdokkaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voi sopia asiasta, ratkaisee puolueen hallitus asian.

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi vaalialueella vaaditaan vähintään 500 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirien äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistykset voivat yhtyä yhteislistaksi. Jos valitsijayhdistykset kuitenkin haluavat yhtyä yhteislistaksi valtakunnallista ehdokasasettelua varten, tulee kunkin yhteislistan ehdokkaan asettamiseksi perustaa valitsijayhdistys kaikilla niillä vaalialueilla, joilla yhteislistalla on tarkoitus osallistua vaaleihin. Yhteislistalla tulee olla yhteinen nimitys, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä yhteislistan nimityksestä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ehdokaslistojen yhdistelmään on yhteislistan tai yhteislistaan yhtyneen valitsijayhdistyksen yläpuolelle merkittävä selvästi yhteislistan nimitys.

16 §

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle ilmoitetun puolueen piiriasiamiehen tai, jos vaaliliitto on muodostettu, tälle keskuslautakunnalle ilmoitettujen puolueiden piiriasiamiesten yhdessä taikka yhteislistan asiamiehen on annettava hakemus ehdokaslistan julkaisemisesta sekä ilmoitus vaaliliitosta ja yhteislistasta tälle keskuslautakunnalle viimeistään 51. päivänä ennen vaaleja ennen kello 16. Keskuslautakunta käsittelee hakemukset ja ilmoitukset, tekee puolueiden piiriasiamiehille ja valitsijayhdistysten ja yhteislistojen asiamiehille niitä koskevat huomautukset sekä ratkaisee hakemukset ja ilmoitukset.

Kokouksessaan, joka pidetään 47. päivänä ennen vaaleja, Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta arpoo noudattaen soveltuvin osin, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään, valtakunnallisesti ehdokkaat asettavien puolueiden ja yhteislistojen keskinäisen järjestyksen ehdokaslistojen yhdistelmässä. Kokouksessaan, joka pidetään 39. päivänä ennen vaaleja, keskuslautakunta antaa jokaiselle hyväksytyyn ehdokaslistaan sisällyvälle ehdokkaalle juoksevan järjestysnumeron noudattaen soveltuvin osin, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Ehdokkaiden järjestys ja numerot ovat samat kaikilla vaalialueilla, joilla he ovat ehdokkaina. Jos puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla ei kuitenkaan ole ehdokkaita kaikilla vaalialueilla, jäävät tältä osin numerot näillä vaalialueilla käyttämättä. Tämän jälkeen keskuslautakunta laatii valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän ja lähettää sen viipymättä muiden vaalialueiden keskuslautakunnille.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa kukin vaalialueen keskuslautakunta laatii saatuaan valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän kokouksessaan 37. päivänä ennen vaaleja vaalialueittaisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen yhdistelmän noudattaen soveltuvin osin, mitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Vaalialueen keskuslautakunta antaa jokaiselle keskuslautakunnassa hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juoksevan järjestysnumeron alkaen ensimmäisestä valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavaan yhdistelmään merkityn suurimman numeron jälkeisestä vapaasta numerosta. Tämän jälkeen vaalialueen keskuslautakunta yhdistää ehdokaslistojen yhdistelmät ja laatii vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmän.

Ehdokaslistojen yhdistelmään on otettava niiden puolueiden nimen, niitä vaaliliittoja koskevan maininnan ja niiden yhteislistojen nimityksen jälkeen, jotka ovat asettaneet ehdokkaita valtakunnallisessa ehdokasasettelussa, merkintä, josta valtakunnallinen ehdokasasettelu ilmenee.

17 §

Puolueen ja valitsijayhdistyksen hakemukseen ehdokaslistan julkaisemisesta on liitettävä kunkin ehdokkaaksi asetetun unionin kansalaisen, joka ei ole Suomen kansalainen, antama vakuutus, ettei hän ole suostunut ehdokkaaksi samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, sekä ilmoitus siitä, mikä on hänen asuinpaikkansa Suomessa, minkä Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen hän on ja missä vaalipiirissä tai kunnassa hänet viimeksi on kotivaltiossaan otettu Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaaliluetteloon.

Hakemukseen on liitettävä myös jokaisesta ehdokkaaksi asetetusta 1 momentissa tarkoitusta unionin kansalaisesta kotivaltion viran-

omaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa tai että sellaista ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa.

Vaalialueen keskuslautakunnan on viipymättä ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen jälkeen ilmoitettava väestörekisterikeskukselle kaikki ehdokaslistojen yhdistelmään otetut 1 momentissa tarkoitetut unionin kansalaiset. Väestörekisterikeskuksen on viipymättä lähetettävä tieto ehdokaslistojen yhdistelmään otamisesta kunkin tällaisen ehdokkaan kotivaltion asianomaiselle viranomaiselle.

Jos väestörekisterikeskus on saanut toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että Suomessa vaalikelpoinen henkilö on asetettu tässä valtiossa ehdokkaaksi samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa, sen on viipymättä annettava ilmoitus tiedoksi vaalipiirien keskuslautakunnille.

Vaalien toimittaminen

18 §

Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan joka viides vuosi. Euroopan unionin neuvosto päättää sen nelipäiväisen torstaista sunnuntaihin kestäväen ajanjakson kesäkuussa, jonka kuluessa vaalitoimitus on järjestettävä. Vaalitoimitus järjestetään äänestysalueissa sinä sunnuntaina, joka sattuu tähän ajanjaksoon. Jos vaaleja ei voida unionin jäsenvaltioissa järjestää mainitun ajanjakson kuluessa, Euroopan unionin neuvosto voi päätökseen (76/787/EHTY, ETY, Euratom) liittyvän edustajien valitsemisesta edustajakokoukseen yleisillä, välittömillä vaaleilla annetun säädöksen, jäljempänä vaalisäädös, 10 artiklan 2 kohdan toisessa alakohdassa annetuin valtuuksin määrätä vaalitoimitukselle toisen ajanjakson, jolloin vaalit toimitetaan tähän ajanjaksoon satuvana sunnuntaina.

Äänestäjällä on oikeus äänestää sen vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä olevaa ehdokasta, jossa hänet on merkitty äänioikeutetuksi.

Vaalitoimituksesta muutoin sekä ennakoäänestyskystä ja äänestyslipusta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Ennakoäänestys

aloitetaan kuitenkin vasta 11. päivänä ennen vaalitoimitusta.

19 §

Ennakkoäänestyksessä ja vaalitoimituksessa annettujen äänten laskennasta ja äänestyslipun mitättömyydestä on jäljempänä säädettyin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleja varten säädetään.

20 §

Sen lisäksi, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 83 §:ssä säädetään, äänestyslippu on mitätön, jos sillä on äänestetty ehdokasta, joka on asetettu ehdokkaaksi samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa myös jossakin toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tällaisen ehdokkaan saamat äänet tulevat kuitenkin sen puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu.

21 §

Äänten laskentaa koskevia tietoja ei saa vaalipäivänä antaa julkisuuteen ennen kello 22:ta.

Vaalien tuloksen vahvistaminen ja ilmoittaminen

22 §

Vaalipiirin keskuslautakunta vahvistaa 4. päivänä vaalien jälkeen kello 18 alkavassa kokouksessa äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto tai yhteislista yhteensä on vaaleissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä näin vahvistetut äänimäärät ja vaaleissa annettujen äänten määrän oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle.

23 §

Saatuaan 22 §:ssä tarkoitettun ilmoituksen kaikkien vaalipiirien keskuslautakunnilta Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta vahvistaa 5. päivänä vaalien jälkeen pitämässään kello 12 alkavassa kokouksessa vaalien tuloksen. Keskuslautakunta vahvistaa ensin kunkin puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan koko maassa saamien äänten yhteismäärät sekä kunkin yksittäisen valitsijayhdistyksen saamien äänten yhteismäärän sekä niille kullekin niiden

saamien äänten yhteismäärien pohjalta tulevien edustajanpaikkojen määrän noudattaen soveltuvin osin, mitä vertauslukujen laskemisesta ja äänestyksen tuloksen määräämisestä kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Jos puolueet ovat yhtyneet eri vaalialueilla vaaliliitoiksi eri puolueiden kanssa, kutakin erilaista vaaliliittoa, johon nämä puolueet ovat yhtyneet, pidetään ääniä laskettaessa ja vaalien tulosta vahvistettaessa erillisenä vaaliliittona. Tällaisen puolueen vaaliliittoon kuulumattomana saamia ääniä ei myöskään yhdistetä minkään sen jonkin toisen puolueen kanssa muodostaman vaaliliiton saamiin ääniin.

Jos ehdokkaat on asetettu vaalialueittain ja puolue, vaaliliitto tai yhteislista on saanut vain yhden edustajanpaikan, menee se sen vaalialueen suurimman henkilökohtaisen äänimäärän saaneelle puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaalle, jossa puolue, vaaliliitto tai yhteislista on saanut eniten ääniä. Jos puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan saamia edustajanpaikkoja on kaksi tai useampia, jaetaan ne sen sisällä vaalialueittain samassa suhteessa kuin sen ehdokkaille koko maassa annetut äänet vaalialueiden kesken jakautuvat. Jako toteutetaan siten, että puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaiden vaalialueella saamien äänten yhteismäärä jaetaan sen ehdokkaiden koko maassa yhteensä saamalla äänimäärällä ja kerrotaan sen koko maassa saamalla edustajanpaikkojen yhteismäärällä. Kultakin vaalialueelta tulee laskutoimituksen osoittamaa kokonaislukua vastaava määrä puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan edustajia. Jos kaikki paikat eivät tule näin täytetyiksi, loput paikat jaetaan vaalialueiden kesken mainitun laskutoimituksen osoittamien lukujen desimaaliosien suuruuden mukaisessa järjestyksessä. Kullakin vaalialueella edustajanpaikat jaetaan puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisällä ehdokkaiden saamien henkilökohtaisten äänten suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Jos ehdokkaat on asetettu valtakunnallisesti, puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan saamat edustajanpaikat jaetaan puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan sisällä sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta julistaa edustajiksi valituiksi kunkin puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaista 1—3 momentin perusteella niin monta kuin

puolue, vaaliliitto tai yhteislista on koko maassa saanut edustajanpaikkoja sekä lisäksi ne yksittäisten valitsijayhdistysten ehdokkaat, jotka 1 momentin mukaan tulevat valituiksi.

24 §

Edustajan varamiehen määräämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Jos puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaat on asetettu vaalialueittain, on varamiehen oltava samalta vaalialueelta.

25 §

Vahvistettuaan vaalien tuloksen Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan on viipymättä laadittava ja kullekin valitulle toimitettava valtakirja, joka kuuluu seuraavasti:

”Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleissa, jotka toimitettiin ... päivänä kuuta ... on asuva N.N. valittu olemaan edustajana Euroopan parlamentissa parlamentin seuraavan kokouksen alusta lukien, kunnes seuraavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous alkaa.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana.”

Paikka ja aika.

Jos edustajanpaikka on joutunut avoimeksi, Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta antaa valtakirjan sille, joka tulee pois joutuneen tilalle. Tässä tapauksessa valtakirja kuuluu seuraavasti:

”Koska sen jälkeen, kun N.N. on valittu ... päivänä kuuta Suomessa toimitetuissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa olemaan edustajana Euroopan parlamentissa, edustajanpaikka on hänen jälkeensä tullut avoimeksi, tulee Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista annetun lain mukaan asuva N.N. hänen sijaansa Euroopan parlamentin jäseneksi.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana.”

Paikka ja aika.

26 §

Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan on heti ilmoitettava oikeusministeriölle vaalien tulos. Oikeusministeriö antaa tuloksesta kuulutuksen, joka julkaistaan Suomen sädöskokoelmassa.

Erinäiset säännökset

27 §

Vaalisäädöksen 3 artiklan 3 kohdan ja 11

artiklan mukaisesti edustajan toimikausi alkaa, kun Euroopan parlamentin ensimmäinen vaalien jälkeinen kokous on avattu ja edustajan valtakirja hyväksytty, sekä päättyy, kun seuraavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous avataan.

28 §

Äänestyslippujen ja laskelmien säilyttämisestä, vaalipiirin keskuslautakunnan kokouksista, pöytäkirjoista ja toimituskirjoista, vaaleista valittamisesta, vaaliviranomaisten vastuusta, määräpäivän sattumisesta pyhäpäiväksi tai arklauantaiksi ja vammaisten äänestäjien kuljetuksesta äänestys- tai ennakköäänestyspaikalle on soveltuvin osin voimassa, mitä kansanedustajain vaaleja varten säädetään.

29 §

Jos jotkin oikeusministeriössä pidettävään puolerekisteriin merkityistä puolueista ovat toisiinsa sellaisessa suhteessa kuin puoluelain (10/69) 2 §:n 2 momentissa tarkoitetaan, pidetään niitä tässä laissa annettuja säännöksiä sovellettaessa yhtenä puolueena.

30 §

Vaalien ja kansanäänestysten yhteydessä toimitettavista Euroopan parlamentin edustajien vaaleista aiheutuneista kustannuksista on voimassa, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 102 §:ssä on säädetty.

Milloin Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan vaaleista tai kansanäänestyksistä erillisinä, suoritetaan sen lisäksi, mitä 1 momentissa mainitussa säännöksessä on säädetty, kansanäänestyksen toimittamisesta aiheutuneet kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan menot korvataan.

31 §

Ensimmäisen kerran Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan kunnallisvaalien yhteydessä sunnuntaina 20 päivänä lokakuuta 1996. Näissä vaaleissa valittujen edustajien toimikausi päättyy seuraavissa Euroopan unionin jäsenmaissa yhtäaikaaisesti toimitettavissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa valittujen edustajien toimikauden alkaessa.

Siihen saakka, kunnes ensimmäisissä Euroo-

pan parlamentin edustajien vaaleissa valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa, toimivat Suomesta valittuina edustajina Euroopan parlamentissa ne 16 henkilöä, jotka eduskunta valitsee keskuudestaan. Jos eduskunta ei ole valittavista yksimielinen, toimittavat vaalin valitsijamiehet. Jos nämä eivät ole valittavista yksimielisiä, vaali toimitetaan suhteellisen vaalitavan mukaan. Vastavaa menettelyä käyttäen täytetään avoimeksi joutunut edustajan paikka. Eduskunnan puemies antaa eduskunnan valitsemalle edustajalle valtakirjan, joka kuuluu seuraavasti:

”Eduskunta on ... päivänä kuuta valinnut asuvan NN:n olemaan edustajana Euroopan parlamentissa parlamentin seuraavan kokouksen alusta lukien, kunnes

ensimmäisissä Suomessa toimitetuissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa valittujen edustajien valtakirjat on Euroopan parlamentissa hyväksytty.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana.”

Paikka ja aika.

32 §

Tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän lain soveltamisesta antaa tarvittaessa oikeusministeriö.

33 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä

Eduskunnan päätöksen mukaan säädetään:

1 §

Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan tästä toimestaan saamasta vuotuisesta palkkiosta ja hänen tähän toimeen perustuvista eläke-eduistaan on soveltuvin osin voimassa, mitä edustajanpalkkiosta ja kansanedustajan eläkkeestä säädetään, kuitenkin siten, että kansanedustajalle suoritettavaksi säädettyä korvausta edustajantoimesta aiheutuvista ylimääräisistä kuluista ja matkustamiskustannuksista sekä päivärahaa ei suoriteta.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

3 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

3.

Laki**edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaan, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 70 §:ssä säädetyllä tavalla,

muutetaan edustajanpalkkiosta 30 päivänä huhtikuuta 1947 annetun lain (328/47) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 31 päivänä joulukuuta 1985 annetussa laissa (1110/85), seuraavasti:

1 §

Edustajalta, joka on kutsuttu valtioneuvoston jäseneksi, pidätetään puolet ja edustajalta, joka on valittu edustajaksi Euroopan parlamenttiin, kaksi kolmasosaa hänelle tämän lain mukaan tulevasta palkkiosta ja kulukorvauksesta. Edustajalta, joka on asevelvollisena as-

tunut palvelukseen vakinaisessa väessä tai siviilipalvelukseen, pidätetään hänelle sanotun palveluksen ajalta tämän lain mukaan tuleva palkkio ja kulukorvaus.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Olli-Pekka Heinonen*

3.

Laki**edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaan, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 70 §:ssä säädetyllä tavalla,

muutetaan edustajanpalkkiosta 30 päivänä huhtikuuta 1947 annetun lain (328/47) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 31 päivänä joulukuuta 1985 annetussa laissa (1110/85), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Edustajalta, joka on kutsuttu valtioneuvoston jäseneksi, pidätetään puolet hänelle tämän lain mukaan tulevasta palkkiosta ja kulukorvauksesta. Edustajalta, joka on asevelvollisena astunut palvelukseen vakinaisessa väessä tai siviilipalvelukseen, pidätetään hänelle sanotun palveluksen ajalta tämän lain mukaan tuleva palkkio ja kulukorvaus.

Edustajalta, joka on kutsuttu valtioneuvoston jäseneksi pidätetään puolet *ja edustajalta, joka on valittu edustajaksi Euroopan parlamenttiin, kaksi kolmasosaa* hänelle tämän lain mukaan tulevasta palkkiosta ja kulukorvauksesta. Edustajalta, joka on asevelvollisena astunut palvelukseen vakinaisessa väessä tai siviilipalvelukseen, pidätetään hänelle sanotun palveluksen ajalta tämän lain mukaan tuleva palkkio ja kulukorvaus.

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä*
kuuta 199 .

